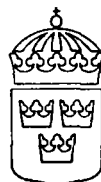

Regeringens proposition

1985/86: 67

med vissa bestämmelser om
svenskundervisning för vuxna invandrare

Prop.
1985/86: 67

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 14 november 1985.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Lennart Bodström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås dels en lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare dels en lag om ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare. Vidare redovisas förslag till statsbidragssystem för grundläggande svenskundervisning för vuxna invandrare samt vissa förslag om särskilda bestämmelser för påbyggnadsundervisning i svenska för invandrare i studieförbund. Det sker i enlighet med vad som aviserades i propositionen (1983/84: 199) om svenskundervisning för vuxna invandrare (UbU 1984/85: 6, rskr 77).

Slutligen föreslås vissa konsekvensändringar i vuxenutbildningslagen (1984: 1118), i kommunalskattelagen (1928: 370) samt i lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Den nya lagstiftningen samt övriga bestämmelser föreslås träda i kraft den 1 juli 1986.

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande och statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hultström, Lindqvist.

Föredragande: statsråden Bodström och Leijon

Proposition med vissa bestämmelser om svenskundervisning för vuxna invandrare

Statsråden anmäler sina förslag. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokollen för utbildnings-resp. arbetsmarknadsdepartementet.

Statsrådet Bodström hemställer att regeringen i en proposition föreslår riksdagen att antaga de förslag som han och statsrådet Leijon har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilaga 1 och 2*.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 november 1985

Föredragande: statsrådet Bodström

Anmälan till proposition med vissa bestämmelser om svenskundervisning för vuxna invandrare

1 Inledning

Riksdagen har fattat beslut om den framtida utformningen av svenskundervisningen för vuxna invandrare (prop. 1983/84: 199, UbU 1984/85: 6, rskr 77).

Enligt beslutet skall den nuvarande försöksverksamheten med svenskundervisning för vuxna invandrare (sfi) ersättas med ett nytt system den 1 juli 1986.

Innebörden i riksdagens beslut är i korthet följande.

Sfi skall anordnas i form av grundläggande svenskundervisning (grund-sfi) och påbyggnadsundervisning (påbyggnads-sfi). Staten kommer att få ett ramansvar för sfi.

Kommunerna kommer att få ett lagstadgat ansvar för att grund-sfi anordnas. Undervisningen skall kunna anordnas både av kommunen själv och, på kommunens uppdrag, av studieförbund och folkhögskolor.

Påbyggnads-sfi skall erbjudas antingen inom studieförbund eller inom arbetsmarknadsutbildningen (AMU).

Den som efter grund-sfi fortsätter till AMU skall kunna få sin påbyggnads-sfi i samband med utbildning inom AMU, medan övriga erbjuds påbyggnads-sfi i studiecirkelform hos studieförbunden i huvudsak enligt de allmänna regler som gäller för studiecirkelverksamhet.

Det genomsnittliga antalet studietimmar i sfi bör vara 700. Därav bör genomsnittligt 500 timmar avse grund-sfi för dem som fortsätter i påbyggnads-sfi inom studieförbund. För dessa bör påbyggnads-sfi omfatta genomsnittligt 200 timmar. För dem som får sin påbyggnads-sfi inom AMU bör grund-sfi omfatta genomsnittligt 400 timmar och påbyggnads-sfi inom AMU genomsnittligt 300 timmar.

Deltagare i grund-sfi skall få studiesocialt stöd motsvarande den timersättning som utgår till deltagarna i grundvux. Sådan timersättning skall dock inte utgå till de deltagare i grund-sfi som ännu inte fått uppehållstillstånd.

Invandrare, som är anställda, skall ha lagstadgad rätt till ledighet vid deltagande i grund-sfi.

Deltagare i påbyggnads-sfi i studieförbund skall kunna få timstudiestöd

enligt bestämmelserna för sådant stöd. Deltagarna i påbyggnads-sfi inom AMU skall få utbildningsbidrag under studierna. Undervisningen skall vara kostnadsfri för deltagarna för såväl grund- sfi som påbyggnads-sfi.

För grund-sfi skall utgå statsbidrag till kommunerna, som täcker de genomsnittliga kostnaderna. För påbyggnads-sfi i studiecirkelform skall statsbidrag utgå enligt de regler som gäller för övrig studiecirkelverksamhet. För påbyggnads-sfi inom AMU skulle tillämpas de för denna utbildningsform gällande villkoren.

I propositionen förordade statsrådet Gradin att regeringen senare skulle återkomma till riksdagen dels med förslag om lag om kommunernas uppgifter i fråga om grundläggande svenskundervisning, dels med förslag om lag om ledighet vid deltagande i grundläggande svenskundervisning. Hon förordade även att regeringen senare skulle återkomma till riksdagen med förslag till närmare utformning av statsbidragssystem för grund-sfi.

I propositionen anmäldes också att en organisationskommitté för det fortsatta arbetet inför genomförandet av reformen skulle tillsättas med uppgift att närmare planera och lägga fram förslag om reformens genomförande.

Statsrådet Hjelm-Wallén har – efter bemyndigande av regeringen den 14 februari 1985 – tillsatt en sådan organisationskommitté (Dir. 1985:3)(1). Organisationskommittén har inkommit med dels förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare, dels förslag till statsbidragssystem för grund-sfi, dels också förslag till vissa särskilda bestämmelser för påbyggnads-sfi inom studieförbund.

I det följande kommer jag att redovisa förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare, förslag till lag om ändring i vuxenutbildningslagen (1984:1118), förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, förslag till statsbidragssystem för grund-sfi samt vissa förslag om särskilda bestämmelser för påbyggnads-sfi i studieförbund.

Jag har vid utformningen av mina förslag samrått med statsrådet Gradin.

Statsrådet Leijon kommer i det följande att redovisa förslag till lag om ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare.

Till protokollet i detta ärende bör fogas organisationskommitténs förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare som *underbilaga 1.5*, organisationskommitténs förslag till statsbidragssystem för grund-sfi som *underbilaga 1.6* samt organisationskommitténs förslag om påbyggnadsundervisning i sfi som *underbilaga 1.7*.

(1) Vid tidpunkten för avlämnande av förslagen statssekreteraren Erland Ringborg, ordförande, direktören Sune Eriksson, departementsrådet Lars Göransson, generalsekreteraren Jan-Sture Karlsson, departementsrådet Stig Lundström, ombudsmanen Kurt Stern och departementssekreteraren Ulla Warolén.

2 Allmän motivering

2.1 Utformningen av lagregleringen

Mitt förslag: Kommunens skyldigheter i fråga om grund-sfi anges i en särskild lag. Följdändringar görs i vuxenutbildningslagen (1984: 1118), kommunalskattelagen (1928: 370) och lagen (1962: 318) om allmän försäkring.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: I vuxenutbildningslagen (1984: 1118) finns dels en allmän bestämmelse om att kommuner och landstingskommuner skall verka för att vuxna deltar i utbildning, dels grundläggande bestämmelser om grundutbildning för vuxna (grundvux), kommunal vuxenutbildning (komvux) och statens skolor för vuxna. I och för sig talar principiella skäl för att alla bestämmelser om vuxenutbildning i lagens form samlas i en gemensam lag. Som kommer att framgå skiljer sig dock de regler som bör gälla för grund-sfi på så många punkter från reglerna för övrig vuxenutbildning att det är olämpligt att foga in bestämmelserna om grund-sfi i vuxenutbildningslagen. Bestämmelserna om grund-sfi bör i stället ges i en särskild lag. Vuxenutbildningslagen bör i 1 kap. 5 § tillföras en bestämmelse med upplysning om denna lag. I 3 kap. 5 § vuxenutbildningslagen bör andra stycket upphävas eftersom det inte erfordras. Samtidigt bör uttrycket svenska som främmande språk i första stycket ersättas med termen svenska som andra språk (se prop. 1984/85: 100 bil. 10 s. 96 och 109). I samband med dessa ändringar i vuxenutbildningslagen bör en justering göras i lagens 6 kap. 5 §. Såsom framgår av motiven (prop. 1984/85: 37 s. 38) avses paragrafen gälla även grundvux. Detta bör klargöras i paragrafens första stycke.

Av författningstekniska skäl föranleder lagen om grund-sfi en ändring i lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning. Förslag till denna ändring kommer att läggas fram i samband med annat ändringsförslag, som för- anleds av prop. 1985/86: 10 om ny skollag m. m.

Riksdagen har beslutat att det studiesociala stödet i samband med grund-sfi – timersättning – skall motsvara den timersättning som utgår vid grundvux (prop. 1983/84: 199 s. 31 och UbU 1984/85: 6 s. 17). Ändringar bör därför göras i anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928: 370) samt i 3 kap. 5 § och i 11 kap. 2 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Kompletteringen i 3 kap. 5 § lagen om allmän försäkring tar sikte på att den som redan är etablerad i arbetslivet och har en fastställd sjukpenninggrundande inkomst inte skall få denna sänkt i samband med grund-sfi. En ändring bör även göras i 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623). Förslag till sådan ändring kommer att läggas fram i annat sammanhang.

2.2 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anført har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare,
2. lag om ändring i vuxenutbildningslagen (1984: 1118),
3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).
4. lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Jag har beträffande utformningen av lagförslaget under 3 samrått med chefen för finansdepartementet och beträffande utformningen av lagförslaget under 4 med chefen för socialdepartementet.

Lagförslagen under 1, 2 och 4 kräver inte lagrådets hörande. Lagförslaget under 3 är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande av denna anledning inte behövs.

Förslagen bör fogas till protokollet som *underbilagor 1.1–1.4*.

2.3 Specialmotivering till förslaget till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare

Organisationskommittén har utarbetat lagförslag och kommentarer till detta. Kommitténs förslag överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag.

Allmänna föreskrifter

1 § Varje kommun har skyldighet att se till att grundläggande svenskundervisning för invandrare anordnas för de personer över 16 år som anges i 5 §.

Med grundläggande svenskundervisning för invandrare avses undervisning som syftar till att ge nykomna vuxna invandrare allmänna kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället.

Undervisningen skall erbjudas så snart som möjligt efter invandrandens ankomst till Sverige.

Första stycket

Enligt riksdagsbeslut (prop. 1983/84: 199 s.37 och UbU 1984/85: 6 s. 19) skall skyldigheten för kommunerna att se till att grund-sfi anordnas regleras i lag. I skyldigheten att anordna ligger att undervisningen skall erbjudas och genomföras. De personer över 16 år som kommunens skyldighet avser anges i 5 §. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det finns särskilda regler för utomnordiska gäststuderande, dvs. medborgare i andra länder än Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge som studerar eller avser att studera i Sverige och som inte har för avsikt att bosätta sig i Sverige efter avslutad utbildning (SFS 1985: 681).

Andra och tredje styckena

I andra stycket anges syftet med utbildningen. Utformningen följer riksdagsbeslutet (prop. 1983/84: 199 s. 15 och UbU 1984/85: 6 s. 7). Grund-sfi är

ett led i introduktionen till svenska förhållanden och i samhällets samlade ansträngningar att erbjuda nykomna invandrare särskilda mottagningsformer. Kommunen skall därför enligt tredje stycket erbjuda undervisningen så snart som möjligt efter invandrarens ankomst till Sverige. Uttalanden i samma riktning gjordes i prop. 1983/84: 199 s. 18 och UbU 1984/85: 6 s. 15. Jag är medveten om att det i vissa fall på grund av praktiska svårigheter, t. ex. med att finna lärare eller få till stånd fungerande undervisningsgrupper, kan dröja innan undervisningen anordnas. För att resurserna skall kunna utnyttjas effektivt måste undervisningen i grund-sfi bedrivas i grupp. I kommuner med mer begränsad invandring kan den situationen uppstå att enskilda invandrare får vänta på sin svenskundervisning tills det finns förutsättningar för att starta en grupp. Utgångspunkten bör dock vara att undervisningen skall komma till stånd snarast möjligt.

Frågan om undervisningens uppläggning som deltidstudier med spridning till flera av veckans dagar kontinuerligt under året utan längre avbrott för lov har behandlats i prop. 1983/84: 199, s. 24. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag till bestämmelser i detta avseende.

2 § Den nämnd som kommunen bestämmer skall ha huvudansvaret för undervisningen i kommunen.

Enligt prop. 1983/84: 199 s. 22 bör frågan om vilken kommunal förvaltning som bör få huvudansvaret för undervisningen bedömas med hänsyn till de lokala förutsättningarna.

Anordnare m. m.

3 § Grundläggande svenskundervisning för invandrare kan anordnas

1. av en kommun,
2. på uppdrag av en kommun, av en lokalavdelning av ett studieförbund som uppbär statsbidrag för sin verksamhet,
3. på uppdrag av en kommun, av en statsunderstödd folkhögskola.

Vid behov skall kommunen samarbeta med andra kommuner i fråga om anordnande av undervisningen.

Första stycket

Enligt riksdagsbeslutet (UbU 1984/85: 6 s. 11) kan grund-sfi anordnas både av kommunen själv inom den egna utbildningsorganisationen – den kommunala vuxenutbildningen – och, på kommunens uppdrag, av studieförbund och folkhögskolor.

Reglerna för den kommunala utbildningen för vuxna – komvux och grundvux – kan i stor utsträckning inte tillämpas för grund-sfi. Detta gäller t. ex. reglerna i fråga om organisation, statsbidrag och läroplan. Inte heller de regler om uppdragsutbildning som finns i vuxenutbildningslagen (1984: 1118) eller de som föreslås i prop. 1984/85: 195 om uppdragsutbildning är tillämpliga på grund-sfi.

Jag anser därför att grund-sfi inte bör anordnas *inom* den kommunala utbildningen för vuxna (komvux och grundvux). Däremot bör undervis-

ningen, kunna anordnas i *anslutning* till den. Syftet med detta är då att göra det möjligt för kommunerna att för grund-sfi använda tillgängliga resurser i sin skolorganisation

Enligt min mening bör det emellertid också vara möjligt för kommunen att anordna grund-sfi fristående från vuxenutbildningsorganisationen i övrigt. En sådan fristående kommunal utbildningsorganisation får då byggas upp efter förutsättningarna i varje kommun.

När grund-sfi anordnas genom ett studieförbund eller en folkhögskola skall det enligt min mening vara fråga om en lokalavdelning av ett studieförbund som uppbär statsbidrag för sin verksamhet resp. en folkhögskola som är statsunderstödd.

Det är enligt min uppfattning naturligt att kommunen vid sitt val av utbildningsanordnare tar hänsyn till den sakkunskap och erfarenhet som finns tillgänglig. Som utbildningsutskottet uttalade (UbU 1984/85: 6 s. 11) bör kommunen också ta hänsyn till invandrarnas egna önskemål. De praktiska förutsättningarna för detta varierar dock självfallet från kommun till kommun. Jag anser det inte möjligt att precisera närmare hur detta skall ske och föreslår inte heller att någon särskild bestämmelse härom tas in i lagen.

Andra stycket

Kommuner med liten invandring kommer troligen ofta att ha små möjligheter att på egen hand anordna grund-sfi. Denna kan i sådana fall t. ex. anordnas av en annan kommun eller på kommunernas gemensamma uppdrag av ett studieförbund eller en folkhögskola.

4 § Undervisningen skall anordnas på de villkor som följer av denna lag och andra föreskrifter och beslut som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Med föreskrifter avses t.ex. förordningar om statsbidrag och läroplan. Enligt riksdagsbeslut (prop. 1983/84: 199 s. 15 och UbU 1984/85: 6 s. 7) skall det huvudsakliga innehållet i undervisningen anges i en läroplan. Den skall omfatta mål och riktlinjer samt fastställas av regeringen. På uppdrag av regeringen har skolöverstyrelsen (SÖ) utarbetat förslag till sådan läroplan och överlämnat detta förslag till regeringen den 14 oktober 1985.

Deltagare m. m.

5 § Kommunens skyldighet i fråga om anordnande av svenskundervisning för invandrare avser följande personer:

1. Utländsk medborgare, som antingen är kyrkobokförd i kommunen eller som utan att vara kyrkobokförd, regelmässigt vistas i kommunen efter att ha ansökt om uppehållstillstånd i avsikt att bosätta sig i riket. Beträffande sådan inte kyrkobokförd person gäller dessutom att han skall ha väntat på besked om uppehållstillstånd under minst den tid som regeringen bestämmer.

2. Svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen, men som tidigare har varit bosatt utom landet och som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket.

3. Finländsk medborgare som stadigvarande arbetar i kommunen, men som är bosatt i Finland nära gränsen till Sverige.

Skyldigheten gäller under det kalenderår då de som avses i första stycket 1. och 2. kommer till Sverige eller i fall som avses i 3. börjar arbeta i Sverige samt under det närmast påföljande kalenderåret.

Kommunens skyldighet avser dock inte en utländsk medborgare som har svenska, danska eller norska som modersmål eller den som eljest har sådana kunskaper i något av dessa språk att grundläggande svenskundervisning inte kan anses nödvändig. Inte heller för den som är berättigad till grundutbildning för vuxna (grundvux) enligt vuxenutbildningslagen (1984: 1118) gäller kommunens skyldighet i detta avseende.

Första stycket

Riksdagsbeslutet innebär enligt min mening att en kommun har skyldighet att anordna grund-sfi för de personer som anges i första stycket (prop. 1983/84: 199 s. 16–20 och UbU 1984/85: 6 s. 14–16).

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet beträffande de nykomna invandrarna. Kommunens skyldighet beträffande invandrare som har bott en längre tid i landet anges i en övergångsbestämmelse.

Enligt riksdagsbeslutet skall en utländsk medborgare som har väntat på beslut om uppehållstillstånd i avsevärt längre tid än fyra veckor få delta i grund-sfi. Jag anser det rimligt att regeringen ges möjlighet att precisera denna väntetid. Jag vill här erinra om att regeringen i förordningen den 13 juni 1985 (SÖ-FS 1985: 75) om ändring av vissa bestämmelser om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. föreskrivit att för att få delta i sfi enligt nuvarande ordning skall en utländsk medborgare ha uppehållstillstånd eller ha sökt uppehållstillstånd och väntat på besked i frågan minst två månader. Dessutom skall polismyndighetens utredning vara slutförd.

Polisens utredning tar, enligt vad jag erfarit, i flertalet polisdistrikt normalt ett par månader. I vissa fall är dock väntetiden redan innan utredningen påbörjats betydligt längre. För att snabbt komma till rätta med polisens balanser av asylärenden har chefen för justitiedepartementet nyligen tillsatt en arbetsgrupp med företrädare för berörda departement och myndigheter. Gruppen skall även lämna förslag om hur man skall kunna undvika att balanserna på nytt börjar växa.

Andra stycket

Undervisningen skall, som anförts tidigare, erbjudas så snart som möjligt efter invandrarens ankomst till Sverige. Kommunens skyldighet att se till att undervisning kommer till stånd kvarstår dock enligt riksdagsbeslutet (prop. 1984/84: 199 s. 17 och UbU 1984/85: 6 s. 16) under hela det kalenderår under vilket en person som avses i första stycket kommer till Sverige resp. börjar arbeta här samt under det närmast påföljande kalenderåret. Det är givetvis angeläget att den enskilde påbörjar undervisningen snarast möjligt. Jag förutsätter att kommunerna anstränger sig att uppfylla sin skyldighet trots att praktiska svårigheter ibland kan föreligga. Om av

någon anledning undervisningen för en enskild inte skulle påbörjas under den angivna tiden är det ändå angeläget att kommunen anordnar undervisning, även om den formella skyldigheten har upphört. Undervisningen bedrivs emellertid då formellt inte med stöd av denna lag.

Tredje stycket

I tredje stycket undantas vissa personer från kommunens skyldighet (se prop. 1983/84: 199 s. 18 och 25).

Information och samråd

6 § Varje kommun skall genom lämpliga åtgärder informera de personer som avses i 5 § om undervisningen och vilka villkor som gäller.

Enligt riksdagsbeslut skall kommunerna informera invandrarna om deras möjligheter att få grund-sfi (prop. 1983/84: 199 s. 27 och UbU 1984/85: 6 s. 9). I prop. 1983/84: 199 s. 27 ges exempel på hur informationsverksamheten kan utformas. Utformningen beror på omständigheterna och kommunens bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga med hänsyn till de egna förhållandena.

7 § Kommunen har ansvar för att samråd äger rum om en arbetstagares deltagande i undervisningen och undervisningens förläggning med den berörda arbetsgivaren och den lokala arbetstagarorganisationen i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal.

Enligt riksdagsbeslut skall kommunerna samråda med arbetsgivare och fackliga organisationer vad gäller de anställda invandrarernas deltagande i undervisningen (prop. 1983/84: 199 s. 21 och UbU 1984/85: 6 s. 9). Med den lokala arbetstagarorganisationen avses den organisation inom vars avtalsområde arbetstagarens arbete ligger. Paragrafen reglerar kommunernas skyldighet att se till att samråd äger rum. Avsikten med samrådet är att klara av de frågor som har samband med undervisningen och dess förläggning. Det innebär bl. a. att kommunen redovisar sin bedömning av hur lång tid undervisningen för den berörde arbetstagaren kan tänkas pågå. Om det inte finns särskilda skäl att för en enskild invandrare göra en annan bedömning, bör en utgångspunkt för denna bedömning vara den genomsnittliga undervisningstid för grund-sfi, som jag kommer att beröra i det följande. Samrådets betydelse för arbetstagarens deltagande i undervisningen behandlas i den lag om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare, som statsrådet Leijon lägger fram förslag till.

Avgiftsfrihet

8 § Undervisningen skall vara avgiftsfri.

Ett uttryckligt avgiftsförbud är inte nödvändigt eftersom kommunerna ju har skyldighet att anordna undervisningen. Jag anser dock att frånvaron av

ett avgiftsförbud skulle kunna föranleda missförstånd. Ett avgiftsförbud finns t.ex. också för grundvux (3 kap. 4 § vuxenutbildningslagen (1984: 1118).

Prop. 1985/86: 67

Kunskapsnivå

9 § Kommunens skyldighet i fråga om svenskundervisning upphör antingen när en deltagare har de kunskaper och färdigheter som anges i föreskrifter som meddelas av regeringen eller när deltagaren inte gör tillfredsställande framsteg.

Enligt riksdagsbeslut (prop. 1983/84: 199 s. 23 och UbU 1984/85: 6 s. 8) skall den kunskapsnivå som deltagaren bör ha uppnått efter genomgången grund-sfi framgå av läroplanen för grund-sfi. Med "föreskrifter som meddelas av regeringen" åsyftas således läroplanen. När deltagaren har uppnått kunskaper och färdigheter enligt läroplanen skall undervisningen för deltagaren upphöra. För att dessa kunskaper och färdigheter skall uppnås bör enligt riksdagen den genomsnittliga undervisningstiden omfatta 400 timmar för dem som övergår till AMU och 500 timmar för övriga, dvs. för dem som fortsätter i påbyggnadsundervisning inom studieförbunden (UbU 1984/85: 6 s. 8–9).

Många deltagare i grund-sfi behöver god tid för att tillgodogöra sig undervisningen. Hänsyn måste tas till detta. Det kan emellertid hända att en deltagare efter en tid inte längre gör några nämnvärda framsteg. Även om de avsedda kunskaperna och färdigheterna inte har uppnåtts, måste undervisningen i ett sådant fall kunna upphöra. En motsvarande föreskrift finns i vuxenutbildningslagen (1984: 1118) beträffande grundvux (3 kap. 6 §).

Antagning och avslutning

10 § Den kommun som enligt 5 § har skyldighet att se till att undervisning anordnas, avgör frågor om antagning till och avslutande av grundläggande svenskundervisning för invandrare. Beslutanderätten utövas av den nämnd som kommunen utser.

Den som inte antas till undervisningen eller för vilken undervisningen förklaras avslutad får överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas.

Första stycket

Riksdagsbeslutet innebär enligt min mening att frågor om antagning till grund-sfi skall avgöras av den kommun som enligt 5 § skall se till att undervisningen anordnas (prop. 1983/84: 199 s. 21 och UbU 1984/85: 6 s. 9). Enligt min uppfattning är det naturligt att en sådan kommun avgör frågor även om avslutande av undervisningen. Kommunen skall själv bestämma vilken nämnd som skall fatta ifrågavarande avgöranden och har enligt kommunallagen möjlighet att åstadkomma ett beslutsförfarande

grundat på delegation. Besluten måste givetvis utgå från de pedagogiska bedömningar som görs av berörda lärare i grund- sfi.

Andra stycket

Jag anser att det inte behövs någon formell ansökan till grund-sfi. En motsvarighet till bestämmelserna om överklagande finns i vuxenutbildningslagen (1934: 1118) beträffande grundvux (3 kap. 7 §).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

Enligt riksdagsbeslut skall lagen träda ikraft den 1 juli 1986.

2. För tiden till utgången av juni 1991 gäller kommunens skyldigheter och övriga föreskrifter i lagen även för en sådan person över 16 år som avses i 5 § men som har kommit till Sverige före den 1 januari 1985 eller i fall som avses i 5 § första stycket 3 har börjat arbeta här före denna tidpunkt. Undervisningen skall erbjudas före utgången av juni 1990 och vara genomförd före utgången av juni 1991.

I denna övergångsbestämmelse anges kommunens skyldighet för de invandrare som har vistats i Sverige under en längre tid och som har behov av grund-sfi. Bestämmelsen följer riksdagsbeslutet där det uttalas att dessa personer skall erbjudas sådan undervisning på samma villkor som nya invandrare. Behovet bör kunna tillgodoses under en övergångstid av fem år från det att det nya systemet införs (UbU 1984/85: 6 s. 15–16).

Självfallet blir behovet av grund-sfi beroende på invandrandens bakgrund vad gäller t.ex. tidigare svenskundervisning och vistelsetid i landet. Jag vill i detta sammanhang även erinra om den bedömning av behovet av svenskundervisning för invandrare som vistats en längre tid i Sverige som gjordes i prop. 1983/84: 199 s. 18.

Kommunen får fördela de insatser som behövs, under femårsperioden bl. a. med hänsyn till tillgängliga resurser.

3. Om ett studieförbund har anordnat svenskundervisning enligt Kungl. Maj: ts bestämmelser den 25 maj 1973 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. och undervisningen för en grupp har påbörjats efter den 1 januari 1986 men inte slutförts den 30 juni 1986, skall kommunen bereda studieförbundet tillfälle att anordna den grundläggande svenskundervisning för invandrare som deltagarna i den berörda gruppen bedöms ha behov av.

För att påbörjad svenskundervisning i lokalavdelningar av studieförbund skall kunna fortgå utan avbrott även efter den 1 juli 1986 skall kommunen bereda ifrågavarande lokalavdelningar tillfälle att anordna grundläggande svenskundervisning för de deltagare i sfi som har behov därav. Kommunerna skall därvid anta deltagarna till undervisningen och,

efter samråd med resp. lokalavdelning, pröva hur mycket ytterligare undervisning deltagarna har behov av.

Prop. 1985/86: 67

4. Under den tid då en sådan person över 16 år som avses i 5 § genomgår undervisning i svenska för invandrare som arbetsmarknadsutbildning gäller inte denna lag under förutsättning att utbildningen har påbörjats före den 1 juni 1986.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer att föreslå att pågående svenskundervisning inom arbetsmarknadsutbildningen får slutföras om den har påbörjats före den 1 juni 1986. Kommunens skyldigheter enligt denna lag bör inte gälla under den tid en person genomgår sådan utbildning.

5. Grundläggande svenskundervisning för invandrare får på uppdrag av en kommun anordnas även av en AMU-myndighet under förutsättning att undervisningen är genomförd före utgången av juni 1987.

Riksdagens beslut om den framtida utformningen av svenskundervisningen för invandrare innebär att AMU efter den 1 juli 1986 endast skall anordna påbyggnads-sfi. Till följd härav kan övertalighet med påföljande uppsägningar förutses under hösten 1986 för en del att de nuvarande sfi-lärarna inom AMU. Samtidigt kan det i kommuner där AMU tidigare anordnat svenskundervisning övergångsvis saknas lärare för grund-sfi. Med hänsyn härtill anser jag det lämpligt att de regionala AMU-myndigheterna övergångsvis får anordna grund-sfi på uppdrag av kommun. Undervisningen skall vara genomförd före utgången av juni 1987. Jag anser det dock naturligt att man i första hand anlitar de anordnare som anges i 3 §, eftersom det ju är dessa som skall vara permanenta anordnare av sfi.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

2.4 Statsbidrag till grundläggande svenskundervisning

2.4.1 Utgångspunkter för statsbidragssystem

Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1983/84:199 (UbU 1984/85:6, rskr 77) skall som utgångspunkter för ett statsbidragssystem till kommunerna för grund-sfi följande gälla.

Statsbidraget bör vara lätt att administrera och enkelt till sin konstruktion. Det bör därför så långt möjligt vara schabloniserat. Det schabloniserade statsbidraget skall täcka de genomsnittliga kostnaderna för kommunerna för administrativa uppgifter som t. ex. information, rekrytering och samråd med studieranordnare och parter på arbetsmarknaden samt för utgifter för lärarlöner, läromedel, lokaler, tolkar/fackmän, fortbildning samt lönebikostnader och sociala avgifter.

Statsbidraget bör vidare beräknas efter en genomsnittlig gruppstorlek på 12 deltagare samt en genomsnittlig studietid om 430 undervisningstimmar per person.

En grundläggande förutsättning för statsbidragets konstruktion är att staten har ett ansvar för att nya invandrare bereds möjligheter att genomgå svenskundervisning. För invandrare som bott en längre tid i Sverige, och som har behov av svenskundervisning, bör i undantagsfall möjlighet ges att delta i grund-sfi. Det förutsätts dock att flertalet tidigare invandrare i första hand behöver delta i påbyggnads-sfi. Behovet av grund-sfi för dessa bör vara tillgodosett inom fem år från det att det nya sfi-systemet införs. Efter utgången av femårsperioden bör regeringen och riksdagen få bedöma hur stort behovet av grund-sfi är och vilka resurser som krävs. När statsbidragsreglerna utformas bör det övervägas om man inom ramen för ett schabloniserat statsbidragssystem även kan täcka kostnader för de deltagare som väntar på beslut om uppehållstillstånd och som har påbörjat grund-sfi under väntetiden och som inte får uppehållstillstånd. När behovet av medel för sfi-undervisning provas bör nyinvandringen tidigast kalenderåret före aktuellt budgetår ligga till grund.

Organisationskommittén har, som jag tidigare har redovisat, inkommit med förslag till statsbidragssystem för grund-sfi.

2.4.2 Beräkning av resursram för hela riket

Mitt förslag: Kostnadsberäkningarna bör baseras på antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret närmast före aktuellt budgetår. Från detta tal bör följande nyinvandrade räknas bort:

- a) utländska medborgare som har svenska, danska eller norska som modersmål
- b) utländska medborgare som skall få sin grundläggande svenskundervisning inom ramen för grundvux
- c) återinvandrare som redan har grundkunskaper i svenska.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: Genom den avräkning som görs från totalantalet kyrkobokförda över 16 år nås överensstämmelse med de kriterier, som riksdagen i sitt nämnda beslut har lagt fast för kommunens skyldighet att anordna grund-sfi för invandrare. Förslaget innebär att den som har anlänt till landet under kalenderåret före aktuellt budgetår men inte kyrkobokförts under året inte ingår i underlaget för beräkning av statsbidrag. Han eller hon kommer dock att ingå i beräkningsunderlaget under ett senare kalenderår om kyrkobokföring då har skett. Antalet invandrare som kan ge underlag för statsbidrag bör läggas fast i det årliga budgetarbetet. I budgetarbetet måste antalet kyrkobokförda invandrare därvid baseras dels på faktiska siffror för tre kvartal, dels på en prognos för det fjärde kvartalet. Såvitt gäller antalet utländska medborgare som beräknas få sin svenskundervisning inom ramen för grundvux får detta antal fastställas i det årliga budgetarbetet.

Mitt förslag: Resursramen för ett budgetår bör anges i antal studietimmar och räknas fram på följande sätt:

Antalet nyinvandrade kyrkobokförda invandrare, som ger underlag för statsbidrag, bör multipliceras med det genomsnittliga antalet studietimmar per grupp (430), dividerat med den genomsnittliga gruppstorleken (12).

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: I förslaget har hänsyn tagits till de riktlinjer som tidigare har lagts fast av riksdagen beträffande dels sättet att beräkna antalet nyinvandrade med rätt till grund-sfi, dels det beräknade genomsnittstalet studietimmar i grund-sfi, dels den genomsnittliga gruppstorleken.

Exempel: Om antalet kyrkobokförda nyinvandrade med rätt till grund-sfi under ett givet kalenderår uppgår till 11 000 blir antalet statsbidragsberättigade timmar påföljande budgetår följande: $11\,000 \times 430 / 12 = 394\,166$ studietimmar.

2.4.4 Resursram

Mitt förslag: Resursramen uttryckt i studietimmar skall vara en totalram för hela riket. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att få justera antalet studietimmar utifrån det faktiska antalet kyrkobokförda nyinvandrade kalenderåret före aktuellt budgetår.

Kommitténs förslag: Resursramen uttryckt i studietimmar skall vara en totalram som inte får överskridas. Om det visar sig att nyinvandringen under det berörda budgetåret markant överskrider vad som beräknats måste emellertid ytterligare medel kunna anvisas. Om en sådan utökning medges bör det prövas om basen för antalet kyrkobokförda nyinvandrade skall räknas ned med motsvarande tal i nästkommande budgetarbete jämfört med vad som annars skulle gälla.

Skäl för mitt förslag: Den resursram som fastställs får ses som uttryck för den ambition statsmakterna har för ett visst budgetår att ge grund-sfi dels för tidigast föregående kalenderår kyrkobokförda nyinvandrade, dels för invandrare som väntar på uppehållstillstånd, dels – i undantagsfall – för invandrare som bott en längre tid i Sverige. Såvitt gäller resurser till grund-sfi för sistnämnda grupp utöver vad denna resursram möjliggör vill jag anföra följande.

Organisationskommittén har i sin anslagsframställning för budgetåret 1986/87 redovisat att SÖ i samråd med organisationskommittén f.n. bereder frågan om förutsättningarna för en kartläggning av tidigare invandrades

behov av bl. a. grund-sfi. Kommittén har med hänsyn till den osäkerhet som råder om behovet av bl. a. grund-sfi för tidigare invandrade avstått från att för budgetåret 1986/87 föreslå särskilda resurser för detta ändamål. Frågan bör, när närmare kunskaper vunnits om behovet, tas upp på nytt i samband med budgetarbetet inför budgetåret 1987/88. Jag delar organisationskommitténs uppfattning på denna punkt.

Som jag tidigare har redogjort för beräknas i budgetarbetet antalet studietimmar utifrån bl. a. antalet kyrkobokförda nyinvandrade kalenderåret före aktuellt budgetår och baseras delvis på en prognos. Därför bör, enligt min mening, regeringen inhämta riksdagens bemyndigande att få justera antalet studietimmar utifrån det faktiska antalet kyrkobokförda nyinvandrade under föregående kalenderår. Jag kommer i det följande att redovisa förslag om hur resursramen skall fördelas på kommunerna. Enligt min bedömning kommer de studietimmar som kommunerna kommer att disponera för grund-sfi att i flertalet fall svara mot det faktiska behovet. Om invandringen skulle öka väsentligt mellan två år är jag beredd att föreslå regeringen att på tilläggsbudget föreslå riksdagen en höjning av resursramen. Härigenom säkerställs att kommunerna snabbt kan få ersättning för den undervisning av kyrkobokförda invandrare som de har genomfört. I likhet med vad organisationskommittén har föreslagit bör det därvid prövas om basen för antalet kyrkobokförda nyinvandrade skall räknas ned med motsvarande tal i nästkommande budgetarbete jämfört med vad som annars skulle gälla.

2.4.5 Bidrag per studietimme

Mitt förslag: För varje studietimme bör utgå ett statsbidrag som fastställs för varje budgetår.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: Enligt riksdagens beslut bör statsbidraget till kommunerna för grund-sfi lämnas för administrativa uppgifter som t. ex. information, rekrytering och samråd med studieanordnarna och parter på arbetsmarknaden samt för uppgifter för lärarlöner, läromedel, lokaler, tolkar/fackmän, fortbildning samt lönebikostnader och sociala avgifter.

Jag avser att i samband med beredningen av budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 återkomma till regeringen med förslag om bidrag per studietimme.

Mitt förslag: För varje kommun beräknas antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret före aktuellt budgetår. På sätt som gäller vid beräkning av resursramen för hela riket räknas följande bort:

a) utländska medborgare som har svenska, danska eller norska som modersmål

b) återinvandrare som redan har grundkunskaper i svenska.

Från detta tal skall därefter räknas bort samma procentandel, som har beräknats för hela riket, för sådana utländska medborgare som förutsätts få sin svenskundervisning inom ramen för grundvux. En resursram uttryckt i studietimmar räknas därefter fram för varje kommun på samma sätt som föreslagits för hela riket. 90 % av sålunda beräknat antal studietimmar utgör kommunens kvot inom vilken kommunen garanteras statsbidrag för genomförd verksamhet.

Det ankommer på SÖ att fastställa varje kommuns kvot.

Varje kommun får därefter – upp till sin kvot – för varje kvartal i efterskottet rekvidrera statsbidrag för avrundat 36 studietimmar (= $430/12$) för varje nytillkommande deltagare som har påbörjat grund-sfi i kommunen under kvartalet.

Motsvarande resurs skall utgå även till sådan kommun, som inte anordnar grund-sfi inom den egna kommunen, men som har sett till att undervisningen ordnas på annat sätt för sina invandrare.

Differensen mellan summan av kommunernas kvoter och riksramen disponeras av SÖ efter samråd med statens invandrarverk för att fördelas till kommuner med särskilda behov av ytterligare studietimmar.

Om antalet invandrare som ger underlag för statsbidrag är minst 6 och mindre än 12 i en kommun, kan kommunen, om den anordnar grund-sfi inom kommunen, få statsbidrag för $(12 \times 36) =$ avrundat 430 studietimmar under budgetåret även om det totala antalet deltagare i grund-sfi är mindre än 12. Antalet deltagare som påbörjar grund-sfi skall dock vara lägst sex från den egna kommunen.

I den mån en kommun inte bedömer sig kunna utnyttja hela sin kvot bör resterande antal timmar kunna fördelas av SÖ till andra kommuner, som visat sig ha behov av ytterligare studietimmar.

Kommitténs förslag: Den angivna totalramen fördelas på kommuner av SÖ och SIV enligt följande:

75 % av totalramen fördelas efter rekvisition till berörda kommuner med utgångspunkt i antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret före (norrmän och danskar borträknade), minskat med den procentandel som beräknats för avräkning för grundvux och för återinvandrare som har grundkunskaper i svenska. Hänsyn måste även tas till antalet finlandssvenskar vid den schablonmässiga reduceringen. Resursen utgår i

Prop. 1985/86: 67 förskott med 1/4 per kvartal. Resterande 25 % fördelas av SÖ efter samråd med SIV på särskild framställning från resp. kommun. Det ankommer då på varje kommun, som önskar ytterligare resurser, att redovisa sina skäl härför.

Skäl för mitt förslag: Det nya systemet för sfi innebär en helt ny ordning och några erfarenheter som kan läggas till grund för att utforma det finns inte. I detta läge är det vanskligt att från början konstruera ett statsbidragssystem för grund-sfi som i sig förenar garantier för att kostnadsutvecklingen hålls under kontroll och för att de samlade resurserna utnyttjas på ett rationellt sätt med det inte minst för kommunerna naturliga kravet på administrativ enkelhet. Jag har för min del i den situationen och mot bakgrund av behovet att undvika ökade statsutgifter valt att prioritera ett system som garanterar både kostnadskontroll och ett rationellt utnyttjande av resurserna. Det nu redovisade förslaget ger fullgoda garantier för att den av regering och riksdag fastlagda totalramen för grund-sfi inte överskrids. Samtidigt får kommunerna i god tid kännedom om inom vilken resursram varje kommun garanteras statsbidrag för genomförd grund-sfi.

Genom att SÖ behåller en del av totalramen för senare fördelning möjliggörs ett snabbt tillskott av studietimmar till de kommuner som kan påvisa särskilda behov. Likaså bör den möjlighet till omfördelning av timmar mellan kommunerna, som jag har föreslagit, bidra till att totalramen kan utnyttjas på ett rationellt sätt.

Jag går så över till vissa enskildheter i mitt förslag. Organisationskommittén har föreslagit att 75 % av totalramen skall fördelas av SÖ på kommunerna med utgångspunkt i det antal nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år i varje kommun, som kan ge underlag för statsbidrag. Statsbidrag skall utgå efter rekvisition med 1/4 i förskott per kvartal. Resterande 25 % skall fördelas av SÖ efter samråd med SIV på särskild framställning från resp. kommun. För att få del av sistnämnda resurs skall kommunen redovisa sina skäl härför.

Jag har vid mina överväganden funnit det angeläget att varje berörd kommun redan vid budgetårets början har kännedom om den absoluta merparten av de studietimmar kommunen kan disponera för grund-sfi under budgetåret. Jag bedömer därför att den av kommittén föreslagna procentsatsen för direkt fördelning på kommunerna är för lågt satt. I stället bör en kvot, beräknad utifrån 90 % av antalet statsbidragsberättigande timmar, fastställas för varje kommun. Inom ramen för denna garanteras kommunen att få statsbidrag för genomförd verksamhet.

Även i mitt förslag disponerar SÖ vissa resurser att efter samråd med SIV fördela till kommuner med särskilda behov. Bland omständigheter som bör kunna läggas till grund för fördelningen av dessa resurser kan nämnas:

- Överenskommelse om mottagande av flyktingar kan ha träffats mellan kommunen och SIV för aktuellt kalenderår med åtaganden för kommunen som väsentligt överstiger dem som gjorts för kalenderåret före.
- Antalet nyinvandrade kyrkobokförda som är berättigade att delta i grundvux i kommunen kan ha visat sig vara väsentligt lägre än vad som beräknats som riksgenomsnitt.

- Det kan i kommunerna finnas invandrare som har genomgått hela eller del av grund-sfi under den tid de väntat på beslut om uppehållstillstånd men sedermera inte har erhållit sådant tillstånd.
- Kommuner med en nyinvandring om minst 6 och mindre än 12 personer bör kunna få resurser som motsvarar upp till en grupp om 12 om antalet deltagare som påbörjar grund-sfi är minst 6 från den egna kommunen. Vid bedömningen av behovet av sådana extra resurser skall dock hänsyn tas till de eventuella deltagare från annan kommun för vilka statsbidrag utgår i annan ordning.
- Kommunen har många tidigare invandrade med behov av grund-sfi som vill delta i undervisningen.

Som jag tidigare har föreslagit bör i systemet finnas en möjlighet till omfördelning av resurser mellan kommunerna. För att en sådan omfördelning skall vara möjlig måste SÖ få information dels om påbörjad undervisning, dels om planerad. Mot bl.a. den bakgrunden kan jag inte biträda kommitténs förslag om att statsbidrag, såvitt gäller 75 % av totalramen, skall utgå i förskott till kommunerna med 1/4 per kvartal utan krav på redovisning för genomförd verksamhet i annat fall än då ytterligare resurser begärs. Jag anser i stället att varje kommun i efterskott – upp till sin kvot – bör få rekvirera statsbidrag för 36 studietimmar för varje ny deltagare som har påbörjat undervisningen under kvartalet.

2.5 Vissa förslag till regler för statsbidrag till studiecirklar i påbyggnads-sfi inom studieförbund

2.5.1 Utgångspunkt

Riksdagen har i sitt tidigare nämnda beslut fastställt att påbyggnads- sfi inom studieförbund skall genomföras i princip enligt de regler som gäller för den allmänna studiecirkelverksamheten i förordningen (1981: 518) om statsbidrag till studiecirklar m. m. Riktlinjer och regler för undervisningen av det slag som kommer att gälla för grund- sfi bör i enlighet härmed inte finnas för påbyggnads-sfi i studieförbund. Deltagarna i undervisningen bör dock ha inhämtat kunskaper och färdigheter motsvarande dem som ges i grund-sfi.

Enligt riksdagens beslut skall statsbidraget konstrueras på samma sätt som gäller för allmänna studiecirklar med det undantaget att undervisningen skall vara kostnadsfri för deltagaren. Studiecirkelarna avses få någon form av schablon- och tilläggsbidrag.

Frågan om behovet av särskilda regler för påbyggnads-sfi i studieförbund i förhållande till övrig studiecirkelverksamhet borde beredas i anslutning till den närmare utformningen av statsbidragssystemet för sfi.

Organisationskommittén har, som tidigare redovisats, inkommit till regeringen med förslag om särskilda bestämmelser för påbyggnads-sfi inom studieförbund.

Jag kommer i det följande att, med utgångspunkt i kommitténs förslag, redovisa förslag om sådana bestämmelser.

2.5.2 Ändamålet med undervisningen

Mitt förslag: Ändamålet med påbyggnads-sfi inom studieförbund läggs, till skillnad mot vad som gäller för andra studiecirklar, fast i bestämmelserna om påbyggnads-sfi i studieförbund.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: Samhällets insatser för sfi omfattar såväl grund-sfi som påbyggnads-sfi. Påbyggnads-sfi skall därvid ge invandraren fördjupade kunskaper och färdigheter i svenska språket och om det svenska samhället. Ändamålet med undervisningen är således att ge kunskaper och färdigheter som bygger vidare på de grundläggande kunskaper invandraren redan har. Någon tillämpningsbar bestämmelse om sådant ändamål finns inte i bestämmelserna för den allmänna studiecirkelverksamheten.

2.5.3 Studieplaner

Mitt förslag: Det skall ankomma på skolöverstyrelsen att efter samråd med studieförbunden utarbeta föreskrifter för studieplaner i påbyggnads-sfi.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: Enligt gällande bestämmelser skall varje studiecirkel ha en studieplan som skall vara godkänd av studieförbundet. Uppläggningsen av och innehållet i studiecirklar framgår således av studieplaner och arbetsplaner som fastställs av studieförbunden.

För att garantera att studiecirkelarna ges ett innehåll som ligger i linje med de ändamål för verksamheten, som jag tidigare har redovisat, bör det ankomma på SÖ att efter samråd med studieförbunden utfärda föreskrifter för studieplaner i påbyggnads-sfi. Att dessa föreskrifter följs bör vara ett villkor för att statsbidrag skall lämnas. Av SÖ:s föreskrifter skall därvid framgå att påbyggnads-sfi skall bygga på de kunskaper och färdigheter som invandraren fått i grund-sfi eller motsvarande. Därigenom läggs fast att innehållet i påbyggnads-sfi ligger på en nivå som klart skiljer undervisningen från grund-sfi. Det bör därefter ankomma på varje studieförbund att godkänna studieplanerna.

2.5.4 Organisation

Mitt förslag: Bestämmelserna för de allmänna studiecirkelarna om studietimmar, studieveckor och sammankomster skall inte gälla för påbyggnads-sfi i studieförbund.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: För den allmänna studiecirkelverksamheten gäller följande:

Varje studiecirkel skall omfatta minst 15 studietimmar.

Studietiden skall fördelas på minst fyra studieveckor.

För en studiecirkel får medräknas högst två sammankomster per studievecka och inte mer än tre, i vissa fall fyra, studietimmar vid varje sammankomst.

I likhet med kommittén finner jag att dessa bestämmelser inte bör gälla för påbyggnads-sfi. Utgångspunkten för min bedömning har därvid varit att studierna skall kunna organiseras på sätt som liknar grund- sfi och som tar hänsyn till eventuella behov av att utbildningen blir snabbt genomförd. Det bör ankomma på studieförbunden att själva utforma studiernas organisation.

Riksdagen har i sitt beslut lagt fast att de studiesociala frågorna i påbyggnads-sfi får lösas på för de aktuella utbildningsformerna vanligt sätt. För påbyggnads-sfi i studieförbund innebär detta att deltagarna kan få timstudiestöd enligt bestämmelserna för sådant stöd.

Vad jag här har föreslagit beträffande utbildningens organisation bör enligt min mening inte föranleda någon ändring i de studiesociala villkoren.

2.5.5 Statsbidragsfrågor

Mitt förslag: För varje studietimme i påbyggnads-sfi bör utgå ett schablonbidrag. Nivån på detta bidrag bör fastställas för varje budgetår. Motsvarande skall få gälla antalet studietimmar för vilka detta schablonbidrag bör utgå. Som beräkningsgrund bör gälla att den genomsnittliga gruppstorleken är 10 och antalet studietimmar i genomsnitt 200. Det bör ankomma på SÖ att fördela antalet studietimmar på studieförbunden i förhållande till det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar i sfi under de tre senaste budgetåren. Timstudiestöd skall kunna utgå vid deltagande i undervisningen i vissa fall.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: Enligt gällande bestämmelser utgår statsbidrag till studiecirklar i form av schablonbidrag och tilläggsbidrag. Enligt riksdagens beslut bör statsbidraget till påbyggnads-sfi i studieförbund beräknas så att studiecirkelarna kan erbjudas utan avgift för deltagarna. Det bör också enligt beslutet utgå i form av schablonbidrag och tilläggsbidrag på sätt som gäller den allmänna studiecirkelverksamheten.

I likhet med kommittén finner jag det föga rationellt med ett system med schablonbidrag och tilläggsbidrag för påbyggnads-sfi i studieförbund. Ett sådant system, skulle enligt min mening, orsaka administrativt merarbete. Jag förordar därför att statsbidrag utgår i form av ett enda schablonbidrag, som medger att undervisningen kan ges kostnadsfritt till deltagarna.

Jag avser att i samband med beredningen av budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 återkomma till regeringen med förslag om nivå på detta schablonbidrag samt om det antal studietimmar för vilket bidrag bör utgå.

Såvitt gäller den genomsnittliga gruppstorleken 10 vid beräkning av statsbidrag har jag utgått ifrån att enligt nu gällande regler för sfi (K.Br. 1973-05-25 om vissa bestämmelser om undervisning för invandrare i svenska språket m. m.) skall en studiecirkel, endast om särskilda skäl föreligger, starta med lägre antal deltagare än 10. Enligt vad jag har erfarit, har antalet deltagare per studiecirkel i sfi i studieförbunden under den senaste femårsperioden varit i genomsnitt 10,3.

Det bör ankomma på SÖ att fördela antalet studietimmar på studieförbunden i förhållande till det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar i sfi under de tre senaste budgetåren.

Jag delar även kommitténs uppfattning att det är rimligt att studieförbunden vid sin fördelning av statsbidrag till lokalavdelningarna själva hittar sådana fördelningsnycklar som tar hänsyn till de varierande kostnaderna på olika orter.

För deltagare i studiecirkel med tilläggsbidrag kan timstudiestöd utgå till den som förlorar arbetsinkomst. Det faktum att statsbidraget till påbyggnads-sfi i studieförbund föreslås utgå endast i form av schablonbidrag får, enligt min mening, inte innebära att timstudiestöd inte kan utgå. Bestämmelserna för timstudiestöd bör därför som en konsekvens ändras så att deltagare i påbyggnads-sfi kan få timstudiestöd vid förlorad arbetsförtjänst trots att tilläggsbidrag inte utgår.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslagen till

1. lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare,
2. lag om ändring i vuxenutbildningslagen (1984: 1118),
3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
4. lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

dels

5. godkänna vad jag har föreslagit beträffande statsbidragssystem för grundläggande svenskundervisning för invandrare (avsnitt 2.4.2, 2.4.3, 2.4.4, 2.4.5 och 2.4.6),
6. godkänna vad jag har föreslagit beträffande statsbidrag till studiecirkel i påbyggnads-undervisning i svenska för invandrare (avsnitt 2.5.2, 2.5.3, 2.5.4 och 2.5.5).

Förslag till

Lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare

Häri genom föreskrivs följande.

Allmänna föreskrifter

1 § Varje kommun har skyldighet att se till att grundläggande svenskundervisning för invandrare anordnas för de personer över 16 år som anges i 5 §.

Med grundläggande svenskundervisning för invandrare avses undervisning som syftar till att ge nykomna vuxna invandrare allmänna kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället.

Undervisningen skall erbjudas så snart som möjligt efter invandrarens ankomst till Sverige.

2 § Den nämnd som kommunen bestämmer skall ha huvudansvaret för undervisningen i kommunen.

Anordnare m. m.

3 § Grundläggande svenskundervisning för invandrare kan anordnas

1. av en kommun,
2. på uppdrag av en kommun, av en lokalavdelning av ett studieförbund som uppbär statsbidrag för sin verksamhet,
3. på uppdrag av en kommun, av en statsunderstödd folkhögskola.

Vid behov skall kommunen samarbeta med andra kommuner i fråga om anordnande av undervisningen.

4 § Undervisningen skall anordnas på de villkor som följer av denna lag och andra föreskrifter och beslut som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Deltagare m. m.

5 § Kommunens skyldighet i fråga om anordnande av svenskundervisning för invandrare avser följande personer:

1. Utländsk medborgare, som antingen är kyrkobokförd i kommunen eller som utan att vara kyrkobokförd, regelmässigt vistas i kommunen efter att ha ansökt om uppehållstillstånd i avsikt att bosätta sig i riket. Beträffande sådan inte kyrkobokförd person gäller dessutom att han skall ha väntat på besked om uppehållstillstånd under minst den tid som regeringen bestämmer.
2. Svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen, men som tidigare har varit bosatt utom landet och som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket.
3. Finländsk medborgare som stadigvarande arbetar i kommunen, men som är bosatt i Finland nära gränsen till Sverige.

Skyldigheten gäller under det kalenderår då de som avses i första stycket 1. och 2. kommer till Sverige eller i fall som avses i 3. börjar arbeta i Sverige samt under det närmast påföljande kalenderåret.

Kommunens skyldighet avser dock inte en utländsk medborgare som har svenska, danska eller norska som modersmål eller den som eljest har sådana kunskaper i något av dessa språk att grundläggande svenskundervisning inte kan anses nödvändig. Inte heller för den som är berättigad till grundutbildning för vuxna (grundvux) enligt vuxenutbildningslagen (1984: 1118) gäller kommunens skyldighet i detta avseende.

Information och samråd

6 § Varje kommun skall genom lämpliga åtgärder informera de personer som avses i 5 § om undervisningen och vilka villkor som gäller.

7 § Kommunen har ansvar för att samråd äger rum om en arbetstagares deltagande i undervisningen och undervisningens förläggning med den berörda arbetsgivaren och den lokala arbetstagarorganisationen i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal.

Avgiftsfrihet

8 § Undervisningen skall vara avgiftsfri.

Kunskapsnivå

9 § Kommunens skyldighet i fråga om svenskundervisning upphör antingen när en deltagare har de kunskaper och färdigheter som anges i föreskrifter som meddelas av regeringen eller när deltagaren inte gör tillfredsställande framsteg.

Antagning och avslutning

10 § Den kommun som enligt 5 § har skyldighet att se till att undervisning anordnas, avgör frågor om antagning till och avslutande av grundläggande svenskundervisning för invandrare. Beslutanderätten utövas av den nämnd som kommunen utser.

Den som inte antas till undervisningen eller för vilken undervisningen förklaras avslutad får överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Översýrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2. För tiden till utgången av juni 1991 gäller kommunens skyldigheter och övriga föreskrifter i lagen även för en sådan person över 16 år som avses i 5 § men som har kommit till Sverige före den 1 januari 1985 eller i fall som avses i 5 § första stycket 3 har börjat arbeta här före denna tidpunkt. Undervisningen skall erbjudas före utgången av juni 1990 och vara genomförd före utgången av juni 1991.

3. Om ett studieförbund har anordnat svenskundervisning enligt Kungl. Maj: ts bestämmelser den 25 maj 1973 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. och undervisningen för en grupp har påbörjats efter den 1 januari 1986 men inte slutförts den 30 juni 1986, skall kommunen bereda studieförbundet tillfälle att anordna den grundläggande svenskundervisning för invandrare som deltagarna i den berörda gruppen bedöms ha behov av.

4. Under den tid då en sådan person över 16 år som avses i 5 § genomgår undervisning i svenska för invandrare som arbetsmarknadsutbildning gäl-

ler inte denna lag under förutsättning att utbildningen har påbörjats före den 1 juni 1986. Prop. 1985/86: 67

5. Grundläggande svenskundervisning för invandrare får på uppdrag av en kommun anordnas även av en AMU-myndighet under förutsättning att undervisningen är genomförd före utgången av juni 1987.

Förslag till

Lag om ändring i vuxenutbildningslagen (1984: 1118)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 §, 3 kap. 5 § och 6 kap. 5 § vuxenutbildningslagen (1984: 1118) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 §

Grundläggande föreskrifter om vissa andra former av vuxenutbildning än sådana som avses i 2–4 §§ finns i andra författningar än denna lag.

Grundläggande föreskrifter om vissa andra former av vuxenutbildning än sådana som avses i 2–4 §§ finns i lagen (0000:000) om grundläggande svenskundervisning för invandrare och i andra författningar.

3 kap.

5 §

Om en elev i grundvux har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får undervisningen meddelas på elevens eget språk, om eleven önskar det. Sådan undervisning skall kompletteras med undervisning i svenska som *främmande* språk inom grundvux.

Om en elev i grundvux har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får undervisningen meddelas på elevens eget språk, om eleven önskar det. Sådan undervisning skall kompletteras med undervisning i svenska som *andra* språk inom grundvux.

Undervisning i grundvux får inte inräknas i undervisning i svenska för invandrare enligt lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare.

6 kap.

5 §

Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala interkommunal ersättning, om eleven mycket väl hade kunnat delta i samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen eller hemlandstingskommunen.

Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala interkommunal ersättning, om eleven mycket väl hade kunnat delta i *grundvux eller* samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen eller hemlandstingskommunen.

Detta undantag från ersättningskyldighet gäller dock inte, om hemkommunen eller hemlandstingskommunen innan eleven togs emot bereddes tillfälle att yttra sig till den mottagande kommunen eller landstingskommunen och därvid inte framförde någon sådan invändning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att punkt 12 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningar till 32 §

12.¹ Sjukpenning enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring, lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring, lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 267) om krigsskadeersättning till sjömän utgör skattepliktig intäkt av tjänst om sjukpenningen grundas på inkomst, som hänför sig till tjänst och för sig eller tillsammans med annan sjukpenninggrundande inkomst uppgår till 6000 kronor eller högre belopp för år. Till intäkt av tjänst hänföres under nämnda förutsättningar också ersättning enligt lagen (1956: 293) om ersättning åt smittbärare samt annan lag eller författning, som utgått annorledes än på grund av försäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller på grund av militärtjänstgöring.

Föräldrapenning och vårdbidrag enligt lagen om allmän försäkring utgör skattepliktig intäkt av tjänst, dock ej sådan del av vårdbidrag som utgör ersättning för merkostnader.

Timstudiestöd, inkomstbidrag och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349), utbildningsbidrag för doktorander och timersättning vid *grundläggande utbildning* för vuxna räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Timstudiestöd, inkomstbidrag och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349), utbildningsbidrag för doktorander, timersättning vid *grundutbildning* för vuxna (*grundvux*) och *timersättning vid grundläggande svenskundervisning för invandrare* räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa, kontant arbetsmarknadsstöd, statsbidrag motsvarande dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd som lämnas till arbetslös som startar egen rörelse, ersättning enligt 14 och 15 §§ lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentlig arbetsgivare samt stöd enligt 6 § förordningen (1983: 1079) om statsbidrag till verksamheten med ungdomslag, m. m. räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Dagpenning vid utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Detsamma gäller dagpenning och stimulansbidrag, vilka enligt av regeringen eller av statlig myndighet meddelade bestämmelser utgå till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådana bidrag likställas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986 och tillämpas första gången vid 1987 års taxering.

¹ Senaste lydelse 1984: 839.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Häri genom föreskrivs att 3 kap. 5 § och 11 kap. 2 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 kap.****5 §²**

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Beslut om tillhörighet till sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete, samt

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- och inkomstförhållanden.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) ej ske förrän 30 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten får ej i annat fall än som avses i första stycket b) eller c) sänkas under tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973: 349), studiestöd enligt lagen (1983: 1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller bidrag enligt förordningen (1976: 536) om utbildningsbidrag för doktorander,

2. bedriver studier, för vilka han uppbär timersättning enligt förordningen (1976: 327) om timersättning vid grundutbildning för vuxna,

2. genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux) eller grundläggande svenskundervisning för invandrare och uppbär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet genomgår yrkesutbildning,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

¹ Lagen omtryckt 1982: 120.

² Senaste lydelse 1985: 87.

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård.

Om den försäkrade i fall som avses i tredje stycket 1) bedriver studier som beräknas pågå minst sex månader, skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid.

11 kap.

2 §³

Med *inkomst av anställning* avses den lön i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad har fått såsom arbetstagarare i allmän eller enskild tjänst. Till sådan inkomst räknas dock inte från en och samme arbetsgivare utgiven lön som under ett år ej uppgått till 1 000 kronor. I fråga om arbete som har utförts utomlands bortses vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Såsom inkomst av anställning anses även

a) sjukpenning enligt denna lag eller lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den mån ersättningen träder i stället för försäkrads inkomst såsom arbetstagarare i allmän eller enskild tjänst,

b) föräldrapenning,

c) vårdbidrag enligt 9 kap. 4 §, i den mån bidraget inte är ersättning för merkostnader,

d) dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,

e) kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

f) utbildningsbidrag under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering i form av dagpenning,

g) timstudiestöd, inkomstbidrag och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349),

h) delpension enligt lagarna (1975: 380) och (1979: 84) om delpensionsförsäkring,

i) dagpenning till värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga under repetitionsutbildning, frivilliga som genomgår utbildning under krigsförbandsövning eller särskild övning inom värnpliktsutbildningen, läkare under försvarsmedicinsk tjänstgöring samt civilförsvarspliktiga,

j) utbildningsbidrag för doktorander,

k) timersättning vid *grundläggande utbildning för vuxna*,

k) timersättning vid *grundutbildning för vuxna (grundvux) och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare*,

l) livränta enligt 4 kap. lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av sagda lag,

³ Senaste lydelse 1984: 671.

m) från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden utgående bidrag som ej är att hänföra till inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 §, i den mån regeringen så förordnar.

I fråga om ersättning i pengar eller naturaförmåner som sägs i första stycket för arbete som någon utfört för någon annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 2 § andra stycket.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn tas till lön eller annan ersättning, som den försäkrade har fått från en arbetsgivare, som är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, endast i fall då den försäkrade sysselsatts här i riket eller tjänstgjort som sjöman ombord på svenskt handelsfartyg. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svenska medborgare, om svenska staten eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, en svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggs pensionsavgiften.

Hänsyn skall ej heller tas till lön eller annan ersättning från främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i riket eller från arbetsgivare, som tillhör sådan beskickning eller sådant konsulat och som inte är svensk medborgare. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svensk medborgare eller till den som utan att vara svensk medborgare är bosatt i riket, om en utländsk beskickning här i riket enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggs pensionsavgiften.

Den som åtagit sig förbindelse enligt tredje eller fjärde stycket skall anses såsom arbetsgivare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

Organisationskommitténs för sfi förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare

Allmän föreskrift

1 § Varje kommun har skyldighet att se till att grundläggande svenskundervisning för invandrare anordnas för de personer över 16 år som anges i 5 §.

Med grundläggande svenskundervisning för invandrare avses undervisning som syftar till att ge nykomna vuxna invandrare allmänna kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället.

Undervisningen skall erbjudas så snart som möjligt efter invandrarens ankomst till Sverige.

Anordnare

2 § Grundläggande svenskundervisning för invandrare kan anordnas

1. av en kommun,
2. på uppdrag av en kommun, av en lokalavdelning av ett studieförbund som uppbär statsbidrag för sin verksamhet,
3. på uppdrag av en kommun, av en statsunderstödd folkhögskola.

Vid behov skall kommunen samarbeta med andra kommuner i fråga om anordnande av undervisningen.

3 § Den nämnd som kommunen bestämmer skall ha huvudansvaret för undervisningen i kommunen.

4 § Undervisningen skall anordnas på de villkor som följer av denna lag och andra föreskrifter och beslut som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Deltagare m. m.

5 § Kommunens skyldighet i fråga om anordnande av svenskundervisning för invandrare avser följande personer:

1. Utländsk medborgare, som antingen är kyrkobokförd i kommunen eller som utan att vara kyrkobokförd regelmässigt vistas i kommunen efter att ha ansökt om uppehållstillstånd i avsikt att bosätta sig i riket. Beträffande sådan inte kyrkobokförd person gäller dessutom att han skall ha väntat på besked om uppehållstillstånd under minst den tid som regeringen bestämmer.
2. Svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen, men som tidigare varit bosatt utom landet och som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket.
3. Finländsk medborgare som stadigvarande arbetar i kommunen, men som är bosatt i Finland nära gränsen till Sverige.

Skyldigheten gäller under det kalenderår som personer som avses i första stycket kommer till Sverige samt under påföljande kalenderår.

Kommunens skyldighet avser dock inte en utländsk medborgare som har svenska, danska eller norska som modersmål. Den avser inte heller den som har sådana kunskaper i något av de nyss nämnda språken att grundläggande svenskundervisning inte kan anses nödvändig. Inte heller för den som genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux) enligt vuxenutbildningslagen (1984: 1118) gäller kommunens skyldighet i detta avseende.

6 § Varje kommun skall genom lämpliga åtgärder informera de personer som avses i 5 § om undervisningen och vilka villkor som gäller.

7 § Kommunen har ansvar för att samråd äger rum med berörd arbetsgivare och berörda arbetstagarorganisationer om en arbetstagaras deltagande i undervisningen, innan arbetstagaren påbörjar undervisningen.

Avgiftsfrihet

8 § Undervisningen skall vara avgiftsfri.

Kunskapsnivå

9 § Kommunens skyldighet i fråga om svenskundervisning upphör antingen när en deltagare har de kunskaper och färdigheter som anges i föreskrifter som meddelas av regeringen eller när deltagaren inte gör tillfredsställande framsteg.

Antagning och avslutning

10 § Den kommun som avses i 5 § avgör frågor om antagning till och avslutande av grundläggande svenskundervisning för invandrare. Beslutanderätten utövas av den nämnd som kommunen utser.

Den vars ansökan om antagning avslås eller för vilken undervisningen förklaras avslutad får överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2. För tiden fram till utgången av juni 1991 gäller kommunens skyldigheter och övriga föreskrifter i lagen även för en sådan person över 16 år som avses i 5 § men som har kommit till Sverige före den 1 januari 1985. Undervisningen skall erbjudas före utgången av juni 1990 och vara genomförd före utgången av juni 1991.

3. Om ett studieförbund har anordnat svenskundervisning enligt Kungl. Maj:ts bestämmelser den 25 maj 1973 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. och undervisningen för en grupp har påbörjats efter den 1 januari 1986 men inte slutförts den 30 juni 1986, skall kommunen bereda studieförbundet tillfälle att anordna den grundläggande svenskundervisning för invandrare enligt denna lag som deltagarna i den berörda gruppen bedöms ha behov av.

Kommentarer till lagutkastet

1 §

Första stycket

Enligt riksdagens beslut (prop. 1983/84:199 s. 37 och UbU 1984/85: 6 s.19) skall skyldigheten för kommunerna att se till att grundläggande svenskundervisning för invandrare anordnas regleras i lag. I skyldigheten att anordna ligger att undervisningen skall erbjudas och genomföras. De personer över 16 år som kommunens skyldighet avser anges i 5 §. Kommittén vill i

detta sammanhang erinra om att det finns särskilda regler för utomnordiska gäststuderande dvs. medborgare i andra länder än Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge som studerar eller avser att studera i Sverige och som inte har för avsikt att bosätta sig i Sverige efter avslutad utbildning (SFS 1985: 681).

Andra och tredje styckena

I andra stycket anges syftet med utbildningen. Utformningen följer riksdagsbeslutet (prop. 1983/84: 199 s. 15 och UbU 1984/85: 6 s. 7). Grundläggande svenskundervisning för invandrare är ett led i introduktionen till svenska förhållanden och i samhällets samlade ansträngningar att erbjuda nykomna invandrare särskilda mottagningsformer. Kommunen skall därför enligt tredje stycket erbjuda undervisningen så snart som möjligt efter invandrarens ankomst till Sverige. Uttalanden i samma riktning gjordes i prop. 1983/84: 199 s. 18 och UbU 1984/85: 6 s. 15. Kommittén är medveten om att det i vissa fall på grund av praktiska svårigheter, t. ex. med att finna lärare eller att få till stånd fungerande undervisningsgrupper, kan dröja innan undervisningen anordnas. Utgångspunkten bör dock vara att undervisningen skall komma till stånd snarast möjligt.

2 §

Första stycket

Enligt riksdagsbeslutet (UbU 1984/85: 6 s. 11) kan grundläggande svenskundervisning för invandrare anordnas både av kommunen själv inom den egna utbildningsorganisationen – den kommunala vuxenutbildningen – och, på kommunens uppdrag, av studieförbund och folkhögskolor.

Kommittén har funnit att reglerna för den kommunala vuxenutbildningen – komvux och grundvux – i stor utsträckning inte kan tillämpas för grundläggande svenskundervisning för invandrare. Detta gäller t. ex. reglerna i fråga om organisation, statsbidrag och läroplan. Inte heller de regler om uppdragsutbildning som finns i vuxenutbildningslagen (1984: 1118) eller de som föreslås i prop. 1984/85: 195 om uppdragsutbildning är tillämpliga på grundläggande svenskundervisning för invandrare.

Kommittén anser därför att grundläggande svenskundervisning för invandrare inte bör anordnas *inom* den kommunala vuxenutbildningen. Däremot bör undervisningen kunna anordnas *i anslutning till* den så att lärare och andra resurser utnyttjas också för den grundläggande svenskundervisningen för invandrare. Enligt kommitténs mening bör det emellertid också vara möjligt för kommunen att anordna undervisningen fristående från vuxenutbildningsorganisationen i övrigt.

När grundläggande svenskundervisning anordnas genom ett studieförbund eller en folkhögskola skall det enligt kommitténs uppfattning vara fråga om ett sådant studieförbund som har lokalavdelningar som anordnar statsbidragsberättigade studiecirklar resp. en sådan folkhögskola som är statsunderstödd.

Det är enligt kommitténs uppfattning naturligt att kommunen vid sitt val

av utbildningsanordnare tar hänsyn till den sakkunskap och erfarenhet som finns i kommunen. Som utbildningsutskottet uttalade (UbU 1984/85: 6 s. 11) bör kommunen också ta hänsyn till invandrarnas egna önskemål. De praktiska förutsättningarna för detta varierar dock självfallet från kommun till kommun. Kommittén har inte ansett det möjligt att precisera närmare hur detta skall ske och föreslår inte heller att någon särskild bestämmelse härom tas in i lagen.

Andra stycket

Kommuner med liten invandring kommer troligen ofta att ha små möjligheter att på egen hand anordna grundläggande svenskundervisning. Den bör i sådana fall kunna anordnas av en annan kommun eller på kommunernas gemensamma uppdrag av ett studieförbund eller en folkhögskola.

3 §

Enligt prop. 1983/84: 199 s. 22 bör frågan om vilken kommunal förvaltning som bör få huvudansvaret för undervisningen bedömas med hänsyn till de lokala förutsättningarna. Kommittén delar denna uppfattning.

5 §

Första stycket

Riksdagsbeslutet innebär enligt kommitténs mening att en kommun har skyldighet att anordna svenskundervisning för de personer som anges i första stycket (prop. 1983/84: 119 s. 16–20 och UbU 1984/85: 6 s. 14–16).

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet beträffande de nykomna invandrarna. Kommunens skyldighet beträffande invandrare som bott en längre tid i landet anges i en övergångsbestämmelse.

Enligt riksdagsbeslutet skall en utländsk medborgare som väntat på beslut om uppehållstillstånd i avsevärt längre tid än fyra veckor få delta i grundläggande svenskundervisning för invandrare. Kommittén anser det rimligt att regeringen ges frihet att precisera denna väntetid.

Andra stycket

Undervisningen skall, som framkommit tidigare, erbjudas så snart som möjligt efter invandrarens ankomst till Sverige. Kommunens skyldighet att se till att undervisning kommer till stånd kvarstår dock enligt riksdagsbeslutet (prop. 1983/84: 199 s. 17 och UbU 1984/85: 6 s. 16) under hela det kalenderår under vilket en person som avses i första stycket kommer till Sverige resp. börjar arbeta här samt under påföljande kalenderår. Det är givetvis angeläget att den enskilde påbörjar undervisningen snarast möjligt. Kommittén förutsätter att kommunerna anstränger sig att uppfylla sin skyldighet trots att praktiska svårigheter ibland kan föreligga. Om av någon anledning undervisningen för en enskild inte skulle påbörjas under den angivna tiden är det ändå angeläget att kommunen anordnar undervisning, även om den formella skyldigheten upphör.

I tredje stycket undantas vissa personer från kommunens skyldighet. (se prop. 1983/84: 199 sid 18 och 25)

7 §

Enligt riksdagsbeslutet skall kommunerna samråda med arbetsgivare och fackliga organisationer vad gäller de anställda invandrarnas deltagande i undervisningen (prop. 1983/84: 199 s. 21 och UbU 1984/85: 6 s. 9). Paragrafen reglerar kommunernas skyldighet att se till att samråd äger rum. Avsikten med samrådet är att klara av de frågor som har samband med undervisningen och dess förläggning.

Inom arbetsmarknadsdepartementet utarbetats en särskild lag om rätt till ledighet vid grundläggande svenskundervisning för invandrare. Denna lag behandlar frågor som hänger samman med ledigheten.

9 §

Enligt riksdagsbeslut (prop. 1983/84: 199 s. 23 och UbU 1984/85: 6 s. 8) skall den kunskapsnivå som deltagaren bör ha uppnått efter genomgången grundläggande svenskundervisning för invandrare framgå av läroplanen för den grundläggande svenskundervisningen. Med "föreskrifter som meddelas av regeringen" åsyftas således läroplanen. När deltagaren har uppnått kunskaper och färdigheter enligt läroplanen skall undervisningen för deltagaren upphöra. För att dessa kunskaper och färdigheter skall uppnås bör enligt riksdagen den genomsnittliga undervisningstiden omfatta 400 timmar för dem som kommer att uppfylla kriterierna för AMU och 500 timmar för dem som fortsätter i påbyggnadsundervisning inom studieförbunden (UbU 1984/85: 6 s. 8-9).

Många deltagare i grundläggande svenskundervisning för invandrare behöver god tid för att tillgodogöra sig undervisningen. Hänsyn måste tas till detta. Det kan emellertid hända att en deltagare trots intensifierade insatser inte längre gör några nämnvärda framsteg. Även om de avsedda kunskaperna och färdigheterna inte uppnåts, måste undervisningen i ett sådant fall kunna upphöra. En motsvarande föreskrift finns i vuxenutbildningslagen (1984: 1118) beträffande grundutbildning för vuxna (grundvux) (3 kap. 6 §).

10 §

Första stycket

Riksdagsbeslutet innebär enligt kommitténs mening att frågor om antagning till grundläggande svenskundervisning för invandrare skall avgöras av den kommun som enligt 5 § skall se till att undervisningen anordnas (prop. 1983/84: 199 s. 21 och UbU 1984/85: 6 s. 9). Enligt kommitténs uppfattning är det naturligt att en sådan kommun avgör frågor även om avslutande av undervisningen. Kommunen skall själv bestämma vilken nämnd som skall fatta ifrågavarande avgöranden och har enligt kommunallagen möjlighet att åstadkomma ett beslutsförfarande grundat på delegation. Besluten får givetvis utgå från de pedagogiska bedömningar som görs av lärare i grundläggande svenskundervisning.

En motsvarighet till bestämmelserna om överklagande finns i vuxenutbildningslagen (1984: 1118) beträffande grundutbildning för vuxna (grundvux) (3 kap. 7 §).

Övergångsbestämmelsen punkt 2

I denna övergångsbestämmelse anges kommunens skyldighet för de invandrare som vistats i Sverige under en längre tid och som har behov av grundläggande svenskundervisning för invandrare. Bestämmelsen följer riksdagsbeslutet där det uttalas att dessa personer skall erbjudas sådan undervisning på samma villkor som nya invandrare. Behovet bör kunna tillgodoses under en övergångstid av fem år från det att det nya systemet införs (UbU 1984/85: 6 s. 15–16).

Kommunen får fördela de insatser, som behövs under femårsperioden bl. a. med hänsyn till tillgängliga resurser.

Övergångsbestämmelsen punkt 3

För att påbörjad svenskundervisning för invandare (sfi) i lokalavdelningar av studieförbund skall kunna fortgå utan avbrott även efter den 1 juli 1986 föreslår kommittén att kommunen bereder ifrågavarande lokalavdelningar tillfälle att anordna grundläggande svenskundervisning för de deltagare i sfi som har behov därav. Kommunerna bör därvid anta deltagarna till undervisningen och, efter samråd med resp. lokalavdelning, pröva hur mycket ytterligare undervisning deltagarna har behov av.

Organisationskommitténs för sfi förslag till statsbidragskonstruktion för grund-sfi

Medel för grund-sfi i hela riket beräknas i budgetpropositionen inför varje budgetår. Beräkningen utgår från antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret före aktuellt budgetår. Från detta tal räknas bort följande som inte skall anses ha rätt till grund-sfi:

- a) utländska medborgare som har svenska, danska eller norska som modersmål
- b) utländska medborgare som skall få sin svenskundervisning inom ramen för grundvux
- c) återinvandrare som redan har grundkunskaper i svenska.

Den totala andel som borträknas justeras för varje budgetår utifrån vunna erfarenheter.

I anslagsframställningen får medelsbehovet beräknas på grundval av invandringssiffrorna det kalenderår som slutar ett och ett halvt år före det budgetår som beräkningarna avser. I budgetarbetet i regeringskansliet får siffrorna justeras utifrån invandringen det därpå följande kalenderåret. Exemplifierat på situationen inför budgetåret 1986/87 innebär detta följande .

Om basen för år 1984 blir 15 000 kyrkobokförda nyinvandrade räknas en resursram, uttryckt i studietimmar, fram på följande sätt. $15\,000 \cdot 430 / 12 = 537\,500$ studietimmar. Om varje studietimme ger ett statsbidrag om a kr. blir ramen uttryckt i kronor 537 500 a kr. Bidraget uttryckt per elev blir då $537\,500 \text{ a} / 15\,000 = 36 \text{ a}$. Bidraget per grupp om 12 blir då $12 \cdot 36 \text{ a} = 432 \text{ a}$. Bidraget per studietimme bör alltid ligga fast under budgetåret.

Denna resursram skall vara en totalram för hela riket som inte får överskridas. Den anger vilken ambition statsmakterna har för ett visst budgetår att ge grund-sfi dels för tidigast föregående kalenderår kyrkobokförda nyinvandrade, dels för invandrare som får vänta avsevärt längre tid än fyra veckor på uppehållstillstånd, dels i undantagsfall för gamla invandrare. Om det visar sig att nyinvandringen under det berörda budgetåret markant överstiger vad som beräknats bör ytterligare medel kunna anvisas på tilläggsbudget. Om en sådan utökning medges bör det prövas om basen för antalet kyrkobokförda nyinvandrade skall räknas ned med motsvarande tal i nästkommande budgetarbete jämfört med vad som annars skulle gälla.

Den angivna totalramen fördelas på kommuner av skolöverstyrelsen (SÖ) efter samråd med statens invandrarverk (SIV). Härvid skall följande gälla:

75% av totalramen fördelas efter rekvisition till berörda kommuner med utgångspunkt i antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret före (norrmän och danskar borträknade), minskat med den procentandel som enligt ovan fastställts för hela riket för avräkning för grundvux och för återinvandrade som har grundkunskaper i svenska. Eftersom förutsättningar torde saknas lokalt att få fram antalet finlandssvenskar – registre-

ring av modersmål för nordbor sker ju inte – måste också hänsyn till dessa grupper tas vid den schablonmässiga reduceringen. Resursen utgår i förskott med 1/4 per kvartal.

Resterande 25 % fördelas av SÖ efter samråd med SIV på särskild framställning från resp. kommun. Det ankommer då på varje kommun, som önskar ytterligare resurser, att redovisa sina skäl härför. Följande bör vara vägledande för beslut om tilldelning av ytterligare resurser:

- Antalet nyinvandrade kyrkobokförda tidigast kalenderåret före, som har anmält intresse för grund-sfi, är större än vad grundresursen utvisar.
- Flyktिंगavtal har slutits mellan kommunen och SIV för aktuellt kalenderår, som innebär åtaganden för kommunen som väsentligt överstiger de som gjorts för kalenderåret före.
- Övergången till grundvux är väsentligt lägre än vad som beräknats som riksgenomsnitt.
- Antalet återinvandrade är väsentligt lägre än riksgenomsnittet.
- Kommuner med en nyinvandring om lägst 6 bör kunna få resurser som motsvarar upp till en grupp om 12, om interkommunal samverkan inte går att ordna.
- Ett mera betydande antal väntare, som sedermera inte har fått uppehållstillstånd har genomgått hela eller del av grund-sfi.

Den totala resurs som kommunen sålunda erhåller får den använda fritt för grund-sfi inom ramen för vad läroplan m. m. föreskriver. Någon slutreglering erfordras inte.

Den ordning som nu skisserats innebär att full överensstämmelse kan nås mellan totalramen för riket och resursutnyttjandet i kommunerna. Härigenom ges också full kostnadskontroll. Genom att SÖ ges rätt att fördela 25 % av totalramen blir det samtidigt möjligt att göra vissa omfördelningar mellan kommunerna i förhållande till vad som skulle utgå vid en strikt tillämpning av huvudregeln. De kommuner som har särskilda behov kan därigenom få kostnadstäckning för dessa redan under aktuellt budgetår. Från statens synpunkt blir det möjligt att till viss del styra statsbidraget så att det överensstämmer med andra åtaganden inom invandrings- och flyktingpolitiken. Statsbidrag utgår till kommunen utan eftersläpning under förutsättning att kommunen håller sig inom sin ram.

Reservation

av ledamöterna Eriksson, Karlsson och Stern.

Riksdagens principbeslut om sfi-reformen grundas på den förutsättningen att kostnaderna skall täckas genom statsbidrag. Det är praktiskt inte möjligt att garantera exakt kostnadstäckning till varje kommun. Riksdagen har därför angett förutsättningen att "de beräknade genomsnittskostnaderna" skall täckas genom ett schabloniserat statsbidrag. Beträffande timantal och gruppstorlek har i riksdagsbeslutet så tydliga riktlinjer lagts fast att de utgör bindande förutsättningar vid konstruktion av system för schabloniserade statsbidrag.

Från dessa utgångspunkter bör konstrueras ett statsbidragssystem som så väl som möjligt fyller funktionen att garantera kostnadstäckning svar-

de mot den faktiska verksamhetsvolymen i varje kommun. Det av majoriteten föreslagna systemet motsvarar enligt vår mening inte rimliga krav härvidlag. Det måste dessutom i praktisk tillämpning bli administrativt betungande för både statliga och kommunala instanser.

Statsbidragssystemet bör – såvitt gäller nyinvandrade och asylsökande – enligt vår mening kunna bygga på följande enkla grunder.

1 Grundat på de beräknade genomsnittskostnaderna för verksamheten fastställs schabloniserat statsbidragsbelopp relaterat till grupp med 12 deltagare som undervisas 430 timmar.

2 Kommunen rekviderar för varje kvartal i efterskott statsbidrag utifrån det faktiska antal nyinvandrade och asylsökande som påbörjat grund-sfi. Antalet schablonbelopp bestämmes genom att antalet deltagare divideras med tolv. Överskjutande antal deltagare tillgodoräknas för statsbidrag nästkommande kvartal.

3 Skolöverstyrelsen bemyndigas att bevilja statsbidrag för grupp med mindre än 12 deltagare till kommuner med ringa antal invandrare. Bemyndigandet bör även kunna innefatta viss omreglering av bidrag vid interkommunal samverkan.

Kommitténs direktiv förutsätter anknytning av kommunens statsbidrag till kyrkobokförd nyinvandring. Vid vårt förslag till statsbidragssystem skulle det innebära att undervisning för asylsökande kan tillgodoräknas för statsbidrag först när uppehållstillstånd beviljats och kyrkobokföring skett. För dem som ej erhåller uppehållstillstånd måste statsbidrag beviljas i särskild ordning. Anknytningen till kyrkobokföring innebär emellertid en helt onödigt byråkrati och ingår ej i vårt förslag.

Enligt riksdagsbeslutet skall under en övergångsperiod även tidigare invandrades behov av svenskundervisning tillgodoses. Riksdagens uttalande om statlig kostnadstäckning gäller även de tidigare invandrade. Vårt förslag till statsbidragssystem kan tillämpas även för dem. Följande särregler bör dock gälla:

A Statsbidragsgrundande undervisning får startas endast efter medgivande från skolöverstyrelsen.

B Statsbidragsbelopp avvikande från eljest gällande regler kan fastställas om lägre timantal än för övriga kategorier anses vara tillfyllest.

C En låst medelsram ställs till skolöverstyrelsens förfogande för ändamålet.

Vårt förslag till statsbidragssystem förutsätter att statens medelsanvisning till grund-sfi för nyinvandrade och asylsökande sker i form av förslagsanslag. Kommitténs majoritet befarar att staten då inte får full kontroll över sin kostnadsutveckling.

Det kan konstateras att staten genom lag kommer att reglera vilka nyinvandrade och asylsökande som skall ha rätt till grund-sfi. Timantal och gruppstorlek ingår i vårt förslag med schablonvärden grundade på riksdagsbeslutet. Kostnadsnivån schablonberäknas. Kommunerna kan följaktligen inte påverka utfallet av statsbidragssystemet.

Den faktiska anslagsförbrukningen kan vid genomförande av vårt förslag komma att avvika uppåt eller nedåt från beräkningarna. Sådana avvikelser beror då på att den faktiska utvecklingen skiljer sig från prognoser beträf-

fande omfattning av invandring respektive tillströmning av asylsökande. Väntetidens längd för asylsökande kan också ha viss betydelse. Det är den statliga invandringspolitiken som skall reglera dessa faktorer utveckling.

Ett statsbidragssystem utformat enligt vårt förslag ger alltså staten all den kontroll över sin kostnadsutveckling som det kan vara rimligt att begära. Det tillgodoser samtidigt det lika välgrundade kravet att kommunerna skall få kontroll över sin kostnadsutveckling. Därtill kommer att det är klart överlägset majoritetsförslaget med avseende på administrativ enkelhet.

Vi vill avslutningsvis framhålla att en god teknisk konstruktion av statsbidragssystemet naturligtvis inte ensamt garanterar att tillfredsällande kostnadstäckning uppnås. Av minst lika stor betydelse är det att de schabloniserade statsbidragsbeloppen anpassas till realistiska beräkningar av verksamhetens kostnader. Det är likaså viktigt att statsbidragsnivån fortlöpande följer kostnadsutvecklingen. Det är inte rimligt att staten i sitt budgetarbete lägger fast en statsbidragsnivå anknuten till då aktuellt löneläge och sedan låter den nivån ligga oförändrad under budgetåret. Vid ett så lågt antagande som 4 % löneökning från varje årsskifte leder det till att kommunerna får bära 6 % av kostnaderna.

*Särskilt yttrande över statsbidragskonstruktion till kommunerna för SFI, .
avgivet av sakkunniga Beiming och Lindholm*

Undertecknade sakkunniga som deltagit i utarbetandet av statsbidragskonstruktionen till kommunerna för SFI vill framhålla följande:

Vi vill till fullo stödja det alternativa förslag som lämnas av reservanterna Eriksson, Karlsson och Stern.

Stockholm den 10 september 1985

Ragne Beiming

Jörgen Lindholm

Organisationskommitténs för sfi förslag om påbyggnadsundervisning i sfi inom studieförbunden

Enligt besluten om svenskundervisning för vuxna invandrare (prop. 1983/84: 199, UbU 1984/85: 6, rskr: 77) skall påbyggnadsundervisning i sfi (påbyggnads-sfi) i studieförbunden i princip genomföras i enlighet med de allmänna regler som gäller studiecirkelverksamhet. Riktlinjer och regler för undervisningen av det slag som gäller för grund-sfi bör inte finnas för påbyggnads-sfi. Deltagarna i undervisningen bör dock ha inhämtat kunskaper och färdigheter motsvarande dem som ges i grundläggande svenskundervisning (grund- sfi).

Enligt direktiven skall kommittén, om den finner att det finns behov härav, utarbeta särskilda regler för påbyggnads-sfi i förhållande till övrig studiecirkelverksamhet. Kommittén har funnit behov av vissa särskilda regler för påbyggnads-sfi i studieförbund. Förslag på dessa punkter redovisas i det följande liksom vissa synpunkter på hur verksamheten i påbyggnads- sfi praktiskt kan utformas.

1 Ändamålet med påbyggnads-sfi i studieförbund

Ändamålet med påbyggnadsundervisningen i studieförbund är att ge invandrare kunskaper i svenska som bygger vidare på de grundläggande kunskaper invandraren redan har. Detta bör framgå av en särskild föreskrift.

2 Cirkelledare

Enligt 12 § förordningen (1981: 518) om statsbidrag till studiecirklar m. m. skall för varje studiecirkel finnas en cirkelledare, som skall vara godkänd av den lokala studieförbundsavdelningen.

Kommittén föreslår att det skall ankomma på skolöverstyrelsen att efter samråd med studieförbunden utarbeta allmänna råd för vad som bör krävas i fråga om cirkelledare i påbyggnads-sfi. Med ledning av dessa allmänna råd bör det ankomma på respektive lokala studieförbundsavdelning att godkänna cirkelledaren.

3 Studieplan

Enligt 13 § nämnda förordning skall varje studiecirkel ha en studieplan som skall vara godkänd av vederbörande studieförbund.

Enligt kommitténs mening bör det ankomma på skolöverstyrelsen att efter samråd med studieförbunden utarbeta allmänna råd och föreskrifter för studieplaner för påbyggnads-sfi. Av föreskrifterna skall framgå att påbyggnads-sfi skall bygga på de kunskaper och färdigheter som invandraren fått i grund-sfi eller motsvarande. Innehållet i påbyggnads-sfi bör således ligga på en nivå som klart skiljer undervisningen från nybörjarun-

Prop. 1985/86: 67 dervisning. Utifrån dessa föreskrifter bör studieplaner fastställas på samma sätt som för övriga cirkelar studieplan.

4 Organisation

Enligt 14 § nämnda förordning skall varje studiecirkel omfatta minst 15 studietimmar. Med studietimme menas en tid om 45 minuter. Studietiden skall fördelas på minst fyra studieveckor. Med studievecka menas en sjudagarsperiod under vilken sammankomst äger rum. Gemensam sammankomst med annan eller andra studiecirkelar får förekomma under högst en fjärdedel av de studietimmar som en studiecirkel omfattar.

Enligt 15 § förordningen får för en studiecirkel medräknas högst två sammankomster per studievecka och inte mer än tre studietimmar vid varje sammankomst. För en studiecirkel som hålls på arbetstid eller där flertalet av deltagarna har långa resvägar får dock medräknas fyra studietimmar vid varje sammankomst. I en sådan cirkel skall emellertid antalet sammankomster vara minst fem och den sammanlagda studietiden således minst 20 studietimmar.

Enligt propositionen skall för påbyggnads-sfi i studieförbund beräknas en resurs motsvarande 200 timmar per deltagare.

Kommittén bedömer att berörda bestämmelserna i 14 och 15 §§ förordningen 1981: 518 inte bör tillämpas såvitt gäller påbyggnads- sfi.

Sålunda bör — trots att studiesocialt stöd inte utgår utöver timstudiestöd i vissa fall — möjlighet ges till en mera omfattande undervisning i påbyggnads-sfi per vecka än vad bestämmelserna för de allmänna studiecirkelarna medger. I likhet med vad som normalt kommer att gälla för grund-sfi bör alltså cirkelstudierna i påbyggnads-sfi kunna organiseras som deltidssstudier med spridning till flera av veckans dagar.

I övrigt bör studieförbunden själva utifrån förutsättningar och resurser i det enskilda fallet besluta om cirkelarnas organisation.

5 Statsbidragsfrågor

Enligt 19 § nämnda förordning utgår statsbidrag till studiecirkelar i form av schablonbidrag och tilläggsbidrag.

Enligt propositionen bör statsbidraget till påbyggnadsutbildning i studieförbund beräknas så att studiecirkelarna kan erbjudas utan avgift för deltagarna. De schabloniserade regler för statsbidrag som gäller övrig studiecirkelverksamhet bör gälla också för påbyggnads-sfi, dvs. bör utformas som schablonbidrag och tilläggsbidrag bör utgå.

Schablonbidrag utgår med 90 kr. för varje studietimme (högre schablonbidrag) eller med 28 kr. per studietimme (lägre schablonbidrag) i den allmänna studiecirkelverksamheten. Vidare utgår för vissa studiecirkelar i bl. a. svenska ett särskilt tilläggsbidrag om 30 kr. per studietimme. För en studiecirkel som hålls inom någon av de kommuner som ingår i stödområdena A, B och C utgår dessutom ett tilläggsbidrag om 15 kr. för varje studietimme.

Antalet studietimmar i den allmänna studiecirkelverksamheten, för vilka

ett högre schablonbidrag utgår, läggs fast av regering och riksdag i det årliga budgetarbetet. Det ankommer därefter på skolöverstyrelsen att fördela antalet studietimmar på studieförbunden i förhållande till det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar under de senaste tre redovisningsåren.

Kommittén bedömer att ett system med schablonbidrag och tilläggsbidrag för påbyggnads-sfi i studieförbund är föga rationellt och inte medför några fördelar för vare sig staten eller studieförbunden. Kommittén förordar istället att statsbidrag utgår i form av ett enda schablonbidrag, som medger att undervisningen kan ges kostnadsfritt för deltagarna. Nivån på detta bidrag får fastställas i det årliga budgetarbetet. Därvid bör också läggas fast det antal studietimmar i påbyggnads-sfi för vilka detta schablonbidrag utgår. Bidraget bör beräknas med utgångspunkt i antalet förväntade deltagare i påbyggnads-sfi, resp med 10 deltagare och 200 studietimmar genomsnittligt i varje studiecirkel. Det ankommer därefter på skolöverstyrelsen att fördela det totala antalet studietimmar på studieförbunden i förhållande till det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar i sfi under de tre senaste redovisningsåren. I ett inledningsskede innebär detta att fördelningen av timmar på studieförbunden baseras på vad som genomförts i fråga om sfi enligt nuvarande ordning.

Det är enligt kommitténs mening därvid rimligt att det inom studieförbunden skapas fördelningsnycklar som tar hänsyn till varierande kostnadsbild på olika orter. Studieförbunden bör således ha full frihet att fördela statsbidraget till lokalavdelningarna med beaktande av lokala variationer i kostnadsläget.

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 november 1985

Föredragande: statsrådet Leijon

Anmälan till proposition med vissa bestämmelser om svenskundervisning för vuxna invandrare

1 Inledning

Riksdagens beslut om den framtida utformningen av svenskundervisningen för vuxna invandrare (prop. 1983/84: 199, UbU 1984/85: 6, rskr 77) innebär bl. a. att svenskundervisningen för vuxna invandrare skall anordnas i form av grundläggande svenskundervisning och påbyggnadsundervisning. Den grundläggande undervisningen skall i princip ske innan invandraren har tillträtt någon anställning. Det kommer emellertid att finnas ett behov av att kunna anordna sådan undervisning även för dem som är arbetstagare.

De lagförslag som jag kommer att redovisa i det följande tar sikte på arbetstagarnas behov av ledighet från sina anställningar för att genomgå grundläggande svenskundervisning för invandrare. Förslagen grundar sig på de riktlinjer som dras upp i prop. 1983/84: 199. Frågor av det slag det här gäller har också behandlats i SFI-kommitténs betänkande (1981: 86) Svenskundervisning för invandrare – Överväganden och förslag. En sammanfattning av betänkandet och en sammanställning av de remissyttrandena som har avgetts över betänkandet har fogats till den nyss nämnda propositionen. Under utarbetande av förslagen har jag samrått med företrädare för arbetsmarknadens parter.

Jag kommer slutligen att ta upp en fråga av övergångsnatur rörande svenskundervisning inom arbetsmarknadsutbildningen.

2 Allmän motivering

2.1 Förslag till lag om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare, m. m.

Mina förslag: Den nu gällande lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (svenskundervisningslagen) ersätts med en ny lag som helt tar sikte på rätten till ledighet. Ledighet enligt den nya lagen föreslås bli semesterlönegrundande.

Skäl för mina förslag: Enligt beslutet om den framtida utformningen av svenskundervisningen för vuxna invandrare kommer arbetstagare som deltar i den grundläggande svenskundervisningen att få ett studiesocialt stöd från samhället i form av en schabloniserad timersättning. De enskilda arbetsgivarna kommer fortsättningsvis inte att vara skyldiga att utge lön i enlighet med svenskundervisningslagens bestämmelser. I enlighet med beslutet föreslår jag därför att svenskundervisningslagen ersätts med en lag som ger arbetstagarna rätt till ledighet för att delta i den grundläggande svenskundervisningen, som kommunerna enligt chefens för utbildningsdepartementet förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare kommer att ha ansvaret för.

En ny lag om ledighet för grundläggande svenskundervisning bör enligt min mening byggas upp efter mönster av nyare ledighetslagstiftning. Samtidigt måste man beakta den praxis som föreligger beträffande tillämpningen av den nu gällande lagstiftningen på området i vad avser rätten till ledighet. Det sistnämnda innebär att rätten till ledighet i första hand bör knyta an till de överenskommelser som kan träffas om utbildningens omfattning och förläggning mellan studieranordnare, arbetsgivare och berörda fackliga organisationer. I chefens för utbildningsdepartementet förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare föreskrivs att det under en kommuns ansvar skall hållas ett samråd med arbetsgivare och berörda arbetstagarorganisationer innan undervisning enligt den lagen kommer till stånd för arbetstagare. Samrådet bör ge möjlighet till sådana överenskommelser som jag åsyftar.

För det fall att någon överenskommelse inte kommer till stånd bör lagen ange arbetstagarens grundläggande rättigheter. Utgångspunkten bör därvid vara att undervisningen i enlighet med vad som uttalas i prop. 1983/84: 199 (s. 38 f) kommer att läggas upp som halvtidsstudier, men att även studier på heltid skall kunna förekomma. Den grundläggande rätten till ledighet bör knyta an till detta och garantera arbetstagarna en rätt att i samband med grundläggande svenskundervisning för invandrare förkorta arbetstiden till hälften eller att vara helt lediga från anställningen. Till enskildheterna i lagförslaget återkommer jag i specialmotiveringen.

Ledighet i samband med den grundläggande svenskundervisningen bör vara semesterlönegrundande. Detta kräver en ändring av 17 § semesterlagen (1977: 480).

Den av mig föreslagna lagstiftningen bör träda i kraft samtidigt som lagen om grundläggande svenskundervisning för invandrare, nämligen den 1 juli 1986.

Såsom framgår av prop. 1983/84: 199 (s. 32 f) kan den schabloniserade timersättningen som kommer att utgå till arbetstagare som tar ledigt från anställningen för att delta i grundläggande svenskundervisning i vissa fall vara lägre än inkomstbortfallet per timme. Svenska arbetsgivareföreningen har i anslutning härtill förklarat sig villig att för sådana fall rekommendera sina medlemsföretag att ge en viss utfyllnad.

2.2 Svenskundervisning inom arbetsmarknadsutbildningen

De som före den 1 juli 1986 har påbörjat svenskundervisning för invandrare motsvarande grundläggande nivå inom arbetsmarknadsutbildningen bör få fullfölja denna utbildning med utbildningsbidrag på oförändrade villkor. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet, som har föreslagit att lagen om grundläggande svenskundervisning för invandrare inte skall gälla för de berörda invandrarna (punkt 4 i lagens övergångsbestämmelser).

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag har anfört har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare,
2. lag om ändring i semesterlagen (1977: 480).

Lagförslagen har utarbetats i anslutning till de förslag som chefen för utbildningsdepartementet lägger fram (jfr prop. 1983/84: 199 s. 38, UbU 1984/85: 6 s. 9). Det är angeläget att de lagförslag som rör reformeringen av svenskundervisningen för invandrare föreläggs riksdagen på en gång och, med hänsyn till reformens ikraftträdande, så snart som möjligt. Att inhämta lagrådets yttrande skulle medföra ett icke godtagbart dröjsmål. Härtill kommer att förslaget under 1 har motsvarighet i den nu gällande svenskundervisningslagen och är uppbyggt på samma sätt som den av lagrådet granskade lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. Förslaget under 2 är av enkel beskaffenhet. Enligt min mening behöver lagrådets yttrande inte inhämtas. I denna fråga har jag samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet som *underbilaga 2.1*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare

Lagen om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare ersätter lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (svenskundervisningslagen). Den avgörande skillnaden mellan den föreslagna lagen och den nu gällande svenskundervisningslagen är att arbetsgivarna i den nya lagen inte åläggs skyldighet att utge lön i samband med svenskundervisning för invandrare. Den föreslagna lagen kommer därför endast att reglera rätten till ledighet och därmed sammanhängande frågor. Den har byggts upp efter mönster av annan nyare ledighetslagstiftning, främst lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. (föräldraledighetslagen, omtryckt 1979: 645, ändrad senast 1985: 90).

1 § En arbetstagare, som har antagits till undervisning enligt lagen (0000: 00) om grundläggande svenskundervisning för invandrare, har rätt att vara ledig från sin anställning för att delta i undervisningen enligt bestämmelserna i denna lag.

Tid under vilken en arbetstagare är ledig enligt denna lag räknas som arbetad tid vid tillämpning av andra författningar.

I första stycket slås fast att en arbetstagares rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning regleras i den föreslagna lagen. Rätten till ledighet för detta ändamål faller således utanför tillämpningsområdet för lagen (1974: 981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning (studieledighetslagen; jfr 1 § andra stycket i den lagen). Studieledighetslagen kommer emellertid att gälla för den påbyggnadsundervisning i svenska för invandrare som kommer att anordnas av bl. a. studieförbunden (jfr prop. 1983/84: 199 s. 39).

I och med att en arbetstagare har antagits till undervisningen enligt lagen om grundläggande svenskundervisning för invandrare är förutsättningarna för den föreslagna ledighetslagens tillämpning uppfyllda. Detta innebär att det inte längre skall ske någon prövning från arbetsgivarens och berörda arbetstagarorganisationers sida om behovet av sådan undervisning (jfr SFS 1973: 631).

I likhet med bl. a. föräldraledighetslagen görs inte undantag för någon grupp av arbetstagare. Den nya lagen kommer således, till skillnad från den nu gällande, att vara tillämplig även på t. ex. en arbetstagare som är anställd i arbetsgivarens hushåll. Begreppet arbetstagare definieras inte i lagen utan avses ansluta till den praxis som gäller inom arbetsrätten i övrigt (jfr prop. 1975/76: 105 bil. I, s 323 ff samt SOU 1975: 1 s. 691 ff).

Enligt andra stycket skall, i enlighet med vad som nu gäller, tid under vilken en arbetstagare är ledig för att delta i grundläggande svenskundervisning för invandrare anses som arbetad tid vid tillämpning av andra författningar. Detta innebär att ledighet enligt denna lag kommer att betraktas som arbetstid enligt arbetstidslagstiftningen.

2 § Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker en arbetstagares rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 4 § och 5 § andra stycket. Den närmare tillämpningen av 7 § får också bestämmas på det sättet.

En arbetsgivare som är bunden av ett sådant kollektivavtal får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalssslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

Lagen är i princip tvingande till arbetstagarnas förmån. I likhet med vad som gäller i annan likartad lagstiftning har emellertid vissa förfaranderegler i lagen — de som anger inom vilka tider olika underrättelser i samband med ledigheten skall ske — gjorts dispositiva på det sättet att de får ersättas genom kollektivavtal, förutsatt att dessa på arbetstagsarsidan har träffats eller godkänts på central nivå. Den närmare tillämpningen av bestämmelsen om löneskydd m. m. i 7 § får också bestämmas på det sättet (jfr

3 § Har överenskommelse träffats om svenskundervisning på arbetstid vid ett sådant samråd som avses i 7 § lagen (0000:00) om grundläggande svenskundervisning för invandrare, har en arbetstagare som vill delta i undervisningen rätt till erforderlig ledighet för att göra detta.

Träffas inte överenskommelse enligt första stycket, har en arbetstagare rätt till ledighet för att delta i grundläggande svenskundervisning för invandrare dels i form av hel ledighet i samband med heltidsstudier, dels i form av förkortning av arbetstiden till hälften av den för arbetsplatsen normala arbetstiden i samband med deltidssstudier. En arbetstagare vars arbetstid är mindre än hälften av den för arbetsplatsen normala arbetstiden har dock rätt till hel ledighet i samband med deltidssstudier.

Rätt till ledighet i den omfattning som följer av andra stycket har även en arbetstagare som deltar i undervisningen på tid som inte är arbetstagarens arbetstid. I ett sådant fall skall vid förkortning av arbetstiden hela ledigheten förläggas antingen till arbetsdagens början eller slut i enlighet med arbetstagarens önskemål.

Enligt 7 § i förslaget till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare har en kommun ansvar för att ett samråd äger rum med arbetsgivare och berörda arbetstagarorganisationer om arbetstagarnas deltagande i undervisningen. Syftet med samrådet är att lösa samtliga frågor kring utbildningen och dess förläggning (prop. 1983/84: 199 s. 38). Målet är att få till stånd en undervisning där pedagogiska krav tillgodoses och olägenheter för såväl arbetstagare som arbetsgivare undviks (a. prop. s. 24).

För att ge möjlighet till en smidig koppling mellan undervisning och ledighet har i 3 § första stycket arbetstagarens rätt till ledighet gjorts beroende av att en överenskommelse träffas vid samrådet i fråga om undervisningen och dess förläggning. Om arbetsgivaren, kommunen/studieanordnaren och i förekommande fall arbetstagarorganisationen enas, är arbetsgivaren skyldig att ge en arbetstagare som vill delta i undervisningen erforderlig ledighet. Med erforderlig ledighet avses här undervisningen som sådan jämte restid, i förekommande fall såväl till som från denna.

För det fall överenskommelse om undervisningen inte kan träffas regleras arbetstagarens rätt till ledighet i andra stycket. Bakgrunden är följande.

Såsom framgår av prop. 1983/84: 199 (s. 38 f) kommer grundläggande svenskundervisning för de invandrare som är arbetstagare huvudsakligen att läggas upp som halvtidsstudier vilka beräknas kräva en förkortning till hälften av normalarbetstiden 40 timmar/vecka. Även undervisning på heltid skall emellertid kunna förekomma. Det är mot denna bakgrund som rätten till ledighet har utformats som en rätt att förkorta arbetstiden till hälften av den för arbetsplatsen normala arbetstiden eller att vara helt ledig från anställningen.

I andra stycket har omfattningen av ledigheten knutits till studierna på så sätt att arbetstagare som bedriver heltidsstudier (5–6 undervisningstimmar per dag; se prop. 1983/84: 199 s. 32) får rätt att vara helt lediga från anställningen. Arbetstagare som bedriver deltidssstudier får rätt att förkorta arbetstiden till hälften av den för arbetsplatsen normala arbetstiden. För

arbetstagare med korta deltider gäller att dessa alltid får vara helt lediga från anställningen.

Med den för arbetsplatsen normala arbetstiden avses den tid som motsvarar normalt heltidsarbete vid arbetsplatsen (jfr motsvarande bestämmelse i föräldraledighetslagen prop. 1977/78: 104 s. 45). Arbetstagaren har alltså vid en arbetstidsförkortning enligt andra stycket rätt att förkorta sin egen arbetstid till hälften av denna normalarbetstid.

I likhet med vad som gäller i studieledighetslagen och i den nu gällande svenskundervisningslagen föreslås inte här några uttryckliga regler i fråga om ledighetens närmare förläggning för de fall där undervisningen är förlagd till arbetstiden. I rätten till ledighet för att delta i undervisningen ligger nämligen helt uppenbart att ledigheten skall förläggas så att undervisningstiden täcks. Intresset av att minska olägenheterna för såväl berörda arbetstagare som arbetsgivare bör dock i flertalet fall där arbetstagarna har normala arbetstider leda till att undervisningen förläggas i anslutning till arbetsdagens början eller slut. På så sätt kan nämligen restider och onödiga spiltider många gånger undvikas (se prop. 1983/84: 199 s. 32). En ytterligare förutsättning för att störningar på arbetsplatserna skall kunna undvikas är att undervisningen pågår kontinuerligt utan längre avbrott för lov (jfr prop. 1983/84: 199 s. 24).

Det hittills sagda tar sikte på fall där undervisningstiden till någon del har förlagts till tid som är arbetstagarens arbetstid. Men även för det fall att undervisningen bedrivs på tid som inte är arbetstid finns en rätt till hel eller halv ledighet i samband med heltids- resp. deltidsstudier. Detta framgår av tredje stycket. Denna bestämmelse syftar bl. a. till att göra det möjligt för arbetstagare med t. ex. nattarbetstid att på ett meningsfullt sätt delta i undervisningen. Men även den som arbetar heltid under dagen och deltar i undervisningen på kvällstid ges här möjlighet att vara ledig från anställningen. För dessa fall finns en särskild förläggningsregel av innebörd att hela arbetstidsförkortningen skall förläggas till arbetsdagens början eller slut i enlighet med arbetstagarens önskemål.

4 § Arbetsgivaren skall underrättas om att arbetstagaren vill utnyttja sin rätt till ledighet minst en månad före ledighetens början.

5 § Arbetstagaren får avbryta en påbörjad ledighet och återuppta arbetet i samma omfattning som före ledigheten.

Vill arbetstagaren utnyttja sin rätt enligt första stycket skall arbetsgivaren underrättas om detta snarast möjligt. Arbetsgivaren är inte skyldig att låta arbetstagaren återgå i arbete tidigare än två veckor efter det att underrättelse har lämnats.

Den grundläggande svenskundervisningen för de invandrare som är arbetstagare kommer i genomsnitt att omfatta cirka 500 timmars undervisning. Vid halvtidsstudier innebär detta att undervisningen kommer att pågå i cirka åtta månader. Undervisningen avses emellertid i viss utsträckning kunna avpassas efter individens behov, varför det vid ledighetens början i vissa fall kan vara svårt att ange exakt hur lång tid undervisningen kommer att pågå.

Det är bl. a. dessa förhållanden som får utgöra utgångspunkterna när det gäller att ta ställning till det behov som kan finnas på arbetsplatserna i fråga om förberedelse- eller omställningstid i samband med ledigheterna. Bestämmelserna härom följer det mönster som finns i annan ledighetslagstiftning.

Enligt 4 § skall arbetsgivaren underrättas om ledigheten minst en månad före ledighetens början. Inom denna tid skall de med ledigheten sammanhängande frågorna på arbetsplatsen klaras av. Det får förutsättas att underrättelse av det slag det här gäller kan lämnas i anslutning till det samråd som under kommunens ansvar skall äga rum enligt 7 § i den föreslagna lagen om grundläggande svenskundervisning för invandrare. Underrättelsen, som alltså måste innehålla besked om när ledigheten skall påbörjas, kan lämnas av arbetstagaren, dennes organisation eller av kommunen/studieanordnaren. I flertalet fall där ett samråd har ägt rum bör underrättelseskyldigheten redan därigenom kunna anses uppfylld.

Enligt 5 § första stycket har arbetstagaren rätt att avbryta en påbörjad ledighet och återgå i arbete i samma omfattning som före ledigheten. Vill arbetstagaren göra detta, skall arbetsgivaren enligt andra stycket underrättas om det så snart som möjligt och minst två veckor i förväg. Dessa regler är av betydelse dels när en bestämd tid för ledigheten inte har angetts, dels om undervisningen avbryts eller avslutas tidigare än beräknat. Det får även här förutsättas att kommunen normalt kommer att lämna besked till arbetsplatsen i så god tid att några problem i praktiken inte kommer att uppstå (jfr 10 § i den föreslagna lagen om grundläggande svenskundervisning för invandrare).

Överenskommelser om andra underrättelsetider än vad lagen föreskriver får träffas. För längre underrättelsetider krävs dock kollektivavtal på central nivå (jfr 2 §).

6 § En arbetstagare får inte sägas upp eller avskedas enbart av det skälet att arbetstagaren begär eller tar i anspråk sin rätt till ledighet enligt denna lag. Sker det ändå, skall uppsägningen eller avskedandet ogiltigförklaras, om arbetstagaren begär det.

7 § En arbetstagare är inte skyldig att enbart av det skälet att arbetstagaren begär eller tar i anspråk sin rätt till ledighet enligt denna lag vidkännas minskning av de förmåner som är förenade med anställningen eller försämring av anställningsförhållanden i annan mån än som följer av uppehållet i arbetet. Arbetstagaren är ej heller skyldig att av skäl som nu har sagts vidkännas annan omplacering än sådan som kan ske inom ramen för anställningsavtalet och som är en nödvändig följd av ledigheten.

8 § En arbetsgivare som bryter mot denna lag skall betala arbetstagaren skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som har skett. Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ner eller helt falla bort.

9 § Mål om tillämpning av denna lag handläggs enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

Förs talan med anledning av uppsägning eller avskedande, skall 34 och 35 §§, 37 §, 38 § andra stycket andra meningen, 39–42 §§ samt 43 § första stycket andra meningen och andra stycket lagen (1982: 80) om anställnings-

skydd gälla i tillämpliga delar. I fråga om annan talan tillämpas 64–66 och 68 §§ lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet på motsvarande sätt.

I 6–9 §§ regleras frågor om anställningsskydd m. m., skadestånd och rättegång. Förslaget bygger helt på föräldraledighetslagens motsvarande bestämmelser i 10, 11, 13 och 14 §§. Någon särskild kommentar till lagförslaget i dessa delar är därför inte erforderlig.

Övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986, då lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare upphör att gälla. Den äldre lagen skall dock tillämpas om ledighet enligt den lagen har påbörjats före ikraftträdandet.

Lagen om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare föreslås träda i kraft den 1 juli 1986, då den avlöser 1972 års svenskundervisningslag. Ikraftträdandet avses ske samtidigt med den föreslagna lagen om grundläggande svenskundervisning för invandrare. Inget hindrar att kollektivavtal enligt 2 § träffas före ikraftträdandet. En särskild övergångsbestämmelse om detta har inte ansetts erforderlig.

Enligt andra meningen skall den äldre lagen tillämpas om ledigheten enligt den lagen har påbörjats före den 1 juli 1986. Detta innebär bl. a. att en arbetstagare, som vid ikraftträdandet deltar i undervisning med stöd av 1972 års svenskundervisningslag, har rätt att fullfölja undervisningen i enlighet med den lagens bestämmelser. För en arbetstagare som har påbörjat undervisningen med stöd av den äldre lagen men avbrutit studierna, tillämpas emellertid den nya lagen för det fall arbetstagaren efter ikraftträdandet skall delta i grundläggande svenskundervisning för invandrare.

4.2 Förslaget till lag om ändring i semesterlagen (1977: 480)

17 § Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande, när fråga är om

1. ledighet på grund av sjukdom, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar eller om frånvaron beror på arbetsskada,

2. ledighet enligt lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller, för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10 och 11 §§ samma lag,

3. ledighet på grund av risk för överförande av smitta, om arbetstagaren är berättigad till ersättning enligt lagen (1956: 293) om ersättning åt smittbärare, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller timstudiestöd, inkomstbidrag eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349) eller om utbildningen till

väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941:967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han har fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar, eller

7. ledighet enligt lagen (0000:00) om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare.

Vid tillämpning av första stycket 1 skall frånvaron under de första 90 dagarna av frånvaroperiod ej i något fall anses bero på arbetsskada. Har arbetstagare av anledning som anges i första stycket 1 varit oavbrutet frånvarande från arbetet under två hela intjänandeår, grundar därefter infallande dag av frånvaroperioden icke rätt till semesterlön.

I frånvaroperiod som avses i första stycket inräknas även dagar under perioden då arbetstagaren icke skulle ha utfört arbete.

I enlighet med vad som framgår av den allmänna motiveringen och prop. 1983/84:199 (s. 33 o 39) skall ledighet i samband med grundläggande svenskundervisning vara semesterlönegrundande. Till 17 § semesterlagen har därför förts en ny punkt (punkt 7) av denna innebörd. Den föreslagna lagändringen är avsedd att träda i kraft samtidigt som lagen om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare, dvs. den 1 juli 1986.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare,
2. lag om ändring i semesterlagen (1977:480),

dels att godkänna vad jag har anfört i fråga om svenskundervisning inom arbetsmarknadsutbildningen.

1 Förslag till

Lag om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare

Härigenom föreskrivs följande.

1 § En arbetstagare, som har antagits till undervisning enligt lagen (0000:00) om grundläggande svenskundervisning för invandrare, har rätt att vara ledig från sin anställning för att delta i undervisningen enligt bestämmelserna i denna lag.

Tid under vilken en arbetstagare är ledig enligt denna lag räknas som arbetad tid vid tillämpning av andra författningar.

2 § Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker en arbetstagares rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 4 § och 5 § andra stycket. Den närmare tillämpningen av 7 § får också bestämmas på det sättet.

En arbetsgivare som är bunden av ett sådant kollektivavtal får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

3 § Har överenskommelse träffats om svenskundervisning på arbetstid vid ett sådant samråd som avses i 7 § lagen (0000:00) om grundläggande svenskundervisning för invandrare, har en arbetstagare som vill delta i undervisningen rätt till erforderlig ledighet för att göra detta.

Träffas inte överenskommelse enligt första stycket, har en arbetstagare rätt till ledighet för att delta i grundläggande svenskundervisning för invandrare dels i form av hel ledighet i samband med heltidsstudier, dels i form av förkortning av arbetstiden till hälften av den för arbetsplatsen normala arbetstiden i samband med deltidstudier. En arbetstagare vars arbetstid är mindre än hälften av den för arbetsplatsen normala arbetstiden har dock rätt till hel ledighet i samband med deltidstudier.

Rätt till ledighet i den omfattning som följer av andra stycket har även en arbetstagare som deltar i undervisningen på tid som inte är arbetstagarens arbetstid. I ett sådant fall skall vid förkortning av arbetstiden hela ledigheten förläggas antingen till arbetsdagens början eller slut i enlighet med arbetstagarens önskemål.

4 § Arbetsgivaren skall underrättas om att arbetstagaren vill utnyttja sin rätt till ledighet minst en månad före ledighetens början.

5 § Arbetstagaren får avbryta en påbörjad ledighet och återuppta arbetet i samma omfattning som före ledigheten.

Vill arbetstagaren utnyttja sin rätt enligt första stycket skall arbetsgivaren underrättas om detta snarast möjligt. Arbetsgivaren är inte skyldig att låta arbetstagaren återgå i arbete tidigare än två veckor efter det att underrättelse har lämnats.

6 § En arbetstagare får inte sägas upp eller avskedas enbart av det skälet att arbetstagaren begär eller tar i anspråk sin rätt till ledighet enligt denna

Prop. 1985/86: 67 lag. Sker det ändå, skall uppsägningen eller avskedandet ogiltigförklaras, om arbetstagaren begär det.

7 § En arbetstagare är inte skyldig att enbart av det skälet att arbetstagaren begär eller tar i anspråk sin rätt till ledighet enligt denna lag vidkännas minskning av de förmåner som är förenade med anställningen eller försämring av anställningsförhållanden i annan mån än som följer av uppehållet i arbetet. Arbetstagaren är ej heller skyldig att av skäl som nu har sagts vidkännas annan omplacering än sådan som kan ske inom ramen för anställningsavtalet och som är en nödvändig följd av ledigheten.

8 § En arbetsgivare som bryter mot denna lag skall betala arbetstagaren skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som har skett. Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ner eller helt falla bort.

9 § Mål om tillämpning av denna lag handläggs enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

Förs talan med anledning av uppsägning eller avskedande, skall 34 och 35 §§, 37 §, 38 § andra stycket andra meningen, 39–42 §§ samt 43 § första stycket andra meningen och andra stycket lagen (1982: 80) om anställningskydd gälla i tillämpliga delar. I fråga om annan talan tillämpas 64–66 och 68 §§ lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet på motsvarande sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986, då lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare upphör att gälla. Den äldre lagen skall dock tillämpas om ledighet enligt den lagen har påbörjats före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i semesterlagen (1977: 480)

Härigenom föreskrivs att 17 § semesterlagen (1977: 480) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Frånvaro från arbetet är semesterlöngrundande, när fråga är om

1. ledighet på grund av sjukdom, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar eller om frånvaron beror på arbetsskada,

2. ledighet enligt lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller, för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10 och 11 §§ samma lag,

3. ledighet på grund av risk för överförande av smitta, om arbetstagaren är berättigad till ersättning enligt lagen (1956: 293) om ersättning åt smittbärare, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller timestudiestöd, inkomstbidrag eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349) eller om utbildningen till väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941: 967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar, *eller*

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han har fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförsvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar.

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941: 967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han har fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförsvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar, *eller*

¹ Senaste lydelse 1985: 91.

*7. ledighet enligt lagen (0000:00)
om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare.*

Vid tillämpning av första stycket 1 skall frånvaron under de första 90 dagarna av frånvaroperiod ej i något fall anses bero på arbetsskada. Har arbetstagare av anledning som anges i första stycket 1 varit oavbrutet frånvarande från arbetet under två hela intjänandeår, grundar därefter infallande dag av frånvaroperioden icke rätt till semesterlön.

I frånvaroperiod som avses i första stycket inräknas även dagar under perioden då arbetstagaren icke skulle ha utfört arbete.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

<i>Innehållsförteckning</i>	<i>sid</i>	<i>Prop. 1985/86: 67</i>
Propositionen	1	
Propositionens huvudsakliga innehåll	1	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde	2	
<i>Bilaga 1 Utbildningsdepartementet</i>	3	
1 Inledning	3	
2 Allmän motivering	5	
2.1 Utformningen av lagregleringen	5	
2.2 Upprättade lagförslag	6	
2.3 Specialmotivering till förslaget till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare	6	
2.4 Statsbidrag till grundläggande svenskundervisning	13	
2.5 Vissa förslag till regler för statsbidrag till studiecirkelar i påbygg- nads-sfi inom studieförbund	19	
3 Hemställan	22	
<i>Underbilaga 1.1</i> Förslag till lag om grundläggande svenskundervis- ning för invandrare	23	
<i>Underbilaga 1.2</i> Förslag till lag om ändring i vuxenutbildningslagen	26	
<i>Underbilaga 1.3</i> Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen	27	
<i>Underbilaga 1.4</i> Förslag till lag om ändring i lagen om allmän för- säkring	28	
<i>Underbilaga 1.5</i> Organisationskommitténs för sfi förslag till lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare	31	
<i>Underbilaga 1.6</i> Organisationskommitténs för sfi förslag till stats- bidragskonstruktion för grund-sfi	37	
<i>Underbilaga 1.7</i> Organisationskommitténs för sfi förslag om på- byggnadsundervisning i sfi inom studieförbunden	41	
<i>Bilaga 2 Arbetsmarknadsdepartementet</i>	44	
1 Inledning	44	
2 Allmän motivering	44	
2.1 Förslag till lag om rätt till ledighet för grundläggande svensk- undervisning för invandrare, m. m.	44	
2.2 Svenskundervisning inom arbetsmarknadsutbildningen	46	
3 Upprättade lagförslag	46	
4 Specialmotivering	46	
4.1 Förslaget till lag om rätt till ledighet för grundläggande svensk- undervisning för invandrare	46	
4.2 Förslaget till lag om ändring i semesterlagen	51	
5 Hemställan	52	
<i>Underbilaga 2.1</i> Propositionens lagförslag	53	

